

ВСЕ ПРО ЗАКОНИ - В ОДНІЙ ГАЗЕТІ!
Юридичний Вісник України
Загальнонаціональна правова газета
WWW.YVU.COM.UA

► № 3 (1562)

16-28 ЛЮТОГО 2026 РОКУ

А завтра буде війна...
Чи міг тоді хтось у це повірити?

▪ У ЦЬОМУ НОМЕРІ

Порядок проведення перевірок під час воєнного стану оновлено

► стор. 4

Наслідки онлайн-жорстокості
Хто був справжньою жертвою в ондному з найвідоміших політичних скандалів?

► стор. 13

Про розбіжності між Зеленським та Залужним

► стор. 14–15

Законодавчі ініціативи для здійснення і вдосконалення правосуддя

► стор. 16–17

Правовий статус земель оптових ринків сільсько-господарської продукції

► стор. 18–19

Складне питання правозастосування процесуального законодавства в праксеології права

► стор. 20–21

Право на корупцію або, система годування

► стор. 26–27

НАГАДУЄМО НАШИМ ЧИТАЧАМ!

Триває передплатна кампанія на 2026 рік.

Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти та безпосередньо в редакції тижневика (в т. ч. онлайн).

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС: 21615

А завтра буде війна...

Чи міг тоді хтось у це повірити?

А завтра буде війна і вибухи на світанні... Ці слова стали символічними. Але з вікон ми почули нові звуки, і зрозуміли що вона справді почалась. Це були відгуки терактів у Львові, Миколаєві, на Дніпропетровщині, що стали новою «спецоперацією» в середині українських міст. Початком терору проти правоохоронних органів, бажанням москви викликати невдоволення силовими структурами, державою загалом.

Бо до поліції мовляють ставляться не добре, без особливого співчуття. Підтвердженням є і Черкаський розстріл поліціантів. І як що таких настроїв серед українців не буде, то такі настрої будуть сіятися терористичними подіями. Як бачимо, вбивство Ірини Фаріон та Андрія Парубія стало лише початком терористичної хвилі. Тобто почалися активні спецоперації в тилу, проти силовиків. Сценарій цих заходів досить схожий. Такими є заплановані заходи протидії українській владі. План полягає у сіянні страху серед простих людей, адже що вже казати про нас, якщо проти поліціантів відбуваються терористичні атаки. Гарантій безпеки держава не може надати нікому, навіть своїм безпосереднім захисникам. Отже, висновок доволі простий — потрібна капітуляція перед могутнім завойовником і ніщо інше не спасе. Незважаючи на провал бліцкригу, путін переводить війну у звичний для російських спецорганів спосіб — поширює терористичні удари проти правоохоронців. Колись, в росії було завдано чимало ударів проти мирних росіян під час чеченської війни. Тепер сценарій таких ударів перенесений в Україну. Хоча за ці роки, роки війни ми втратили багато сил і людей. Внаслідок повномасштабної війни загинули сотні діячів культури і працівники медіа. В нас зруйновано та пошкоджено більше ніж півтори тисячі пам'яток культурної спадщини та більше двох тисяч об'єктів культурної інфраструктури, з яких 507 — повністю знищено. росія викрала в нас тисячі музейних предметів, а понад 1,7 млн предметів залишаються на тимчасово окупованих територіях під загрозою знищення. Мінкульт підрахував, що сума прямих збитків українській культурі становить близько \$4,2 млрд, а загальні втрати сектору культури, враховуючи недоотримані доходи, перевищують більше трьох десятків мільярдів доларів.

Так, від початку повномасштабного вторгнення задокументовано майже 70 тис. фактів воєнних злочинів, вчинених військовими рф на території лише Донецького регіону. Тут за офіційними даними внаслідок агресії загинули майже п'ять тисяч цивільних осіб, ще дев'ять тисяч мирних мешканців дістали поранення. Зазначимо, що ці цифри не остаточні, без врахування жертв у Маріуполі, Волновасі та інших містах, які нині окуповані росіянами. Прикрасою Харкова стали антидронові сітки, що спасають людей і техніку від цієї напасти.

За чотири роки війни росіяни вбили тут більше двох тисяч мирних людей і серед загиблих 111 дітей повідомляє Харківська обласна прокуратура. Армія рф вбила майже 800 мешканців Дніпропетровщини. Водночас Дніпропетровщина прихистила майже півмільйона переселенців. В Києві від початку повномасштабного вторгнення росії через обстріли пошкоджені практично три тисячі житлових багатоквартирних будинків. Тут також зафіксовано сотні пошкоджень об'єктів культурної спадщини. Хоча керівництво росії і заперечує, що російська армія під час повномасштабної війни завдає цілеспрямованих ударів по цивільній інфраструктурі міст і сіл, убиваючи цивільне населення і руйнуючи лікарні, школи, дитячі садочки, об'єкти енергетики та водозабезпечення. Секрет стійкості українців полягає не лише у ненависті до росіян. Ні. Головна причина – бажання свободи і незалежності від північного сусіда. Мирне місто Одеса підрахувало свої втрати за ці чотири роки війни. Російські війська здійснили близько двох сотень атак по Одесі. Внаслідок ворожих атак загинули півтори сотні мирних одеситів, серед них — не менше десятка дітей. Але ще 635 людей дістали поранення різного ступеня тяжкості, з них 32 — діти. І це не просто суха статистика обстрілів. Ми її спостерігаємо і відчуваємо усі ці втрати по Запоріжжю, Херсону, Миколаєву, Львову по інших наших містах і селах. Це зламані долі, зруйновані сім'ї та біль, який назавжди залишиться з кожним із нас. За чотири роки війни ми не очерствіли. Ми зосередились на нашій пам'яті, рішучості, скорботі. З тим і будемо жити і виборювати наше майбутнє, нашу волю.

Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ

■ НАШІ ВІТАННЯ!

ЦИМИ ДНЯМИ СВЯТКУЮТЬ
СВІЙ ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

15 лютого —
**Ростислав
ДРАПУШКО**,
проректор УДУ
ім. М. Драгоманова,
к.ф.н.

21 лютого —
Інна РАФАЛЬСЬКА,
голова Ради адвока-
тів м. Києва, доктор-
ка філософії у галузі
права

22 лютого —
Катерина КОВАЛЬ,
адвокатка, перша
заступниця голови
СЮУ, заслужена
юристка України

22 лютого —
**Віктор
ГОРОДОВЕНКО**,
суддя КСУ, д.ю.н.,
заслужений юрист
України

23 лютого —
**Володимир
ОСТАПЕНКО**,
начальник
Територіального
управління ДСАУ
в Харківській області

25 лютого —
Олена Ковбій,
член Вищої ради
правосуддя

Колективи видавництв «Юрінком Прес» та «Юрінком Інтер» і редакція газети «Юридичний вісник України» вітають іменинників. Нехай вас завжди супроводжує успіх, здійснюються плани та сподівання, постійно зігриває тепло людської вдячності, а будні і свята наповнюються радістю, світлом і любов'ю рідних та близьких.

■ ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ

Порядок проведення перевірок під час воєнного стану оновлено

Уряд оновив важливий документ, у якому визначається порядок проведення планових і позапланових перевірок у період воєнного стану та уточнив повноваження контролюючих органів.

Як відомо, Кабінет Міністрів постановою від 28.01.2026 р. №121 вніс зміни до постанови КМУ від 13.03.2022 р. №303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) в умовах воєнного стану».

Зміни деталізують перелік дозволених планових та позапланових перевірок і уточнюють повноваження контролюючих органів у період дії воєнного стану.

Загальне правило залишається незмінним: на період воєнного стану припинено проведення планових і позапланових заходів державного нагляду (контролю) щодо юридичних осіб, фізичних осіб та ФОП.

Визначено винятки, коли позапланові перевірки дозволені. А саме: за рішенням суду; за заявою суб'єкта господарювання, поданою до відповідного органу державного нагляду (контролю), про здійснення заходу державного нагляду (контролю) за його бажанням; для перевірки виконання суб'єктом господарювання приписів, розпоряджень або інших розпорядчих документів щодо усунення порушень вимог законодавства, виданих за результатами проведення попереднього заходу органом державного нагляду (контролю).

Протягом періоду воєнного стану дозволено проведення позапланових заходів державного нагляду (контролю) юридичних та фізичних осіб, ФОП відповідним органам державного нагляду (контролю) з підстав, визначених абзацами п'ятим та восьмим,

частини першої статті 6 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», за наявності загрози, що має негативний вплив на: життя та здоров'я людини; навколишнє природне середовище; забезпечення безпеки держави, для виконання міжнародних зобов'язань України, з підстав, визначених абзацом дев'ятим частини першої статті 6 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та абзацом одинадцятим частини третьої статті 19 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», за рішеннями центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у відповідних сферах.

Також внесено зміни до п. 4-1 Постанови №303 щодо можливості проведення перевірок з питань: дотримання суб'єктами господарювання вимог законодавства у сфері захисту прав споживачів за наявності загрози, що має негативний вплив на життя та здоров'я людини; дотримання суб'єктами господарювання вимог законодавства у сферах карантину та захисту рослин, насінництва та розсадництва тощо; дотримання законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, ветеринарну медицину тощо. Постанова набрала чинності 4 лютого 2026 року.

■ ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА

«Активне довголіття»

Україна перетнула кордон старіння: тут проживають майже 22 відсотки громадян віком від 65 років.

Про це сказав міністр соціальної політики, сім'ї та єдності Денис Улютин під час зустрічі з Надзвичайним та Повноважним Послом Японії в Україні Накагоме Масаші. Що це означає? В демографічному та юридичному контексті — ми припинити юридичний популізм, адже чим більше створюємо преференцій та пільг для населення, тим швидше воно старіє.

Треба збільшувати вікно можливостей та покращувати економічні важелі для ведення бізнесу. «Україна входить до тридцяти країн світу з найстарішим населенням. Майже 22 відсотки українців – це люди віком 65 років і старші», – сказав міністр. Він також заявив, що Україна цінує досвід Японії щодо інтеграції в активне життя громадян старшого віку і запропонував Японії стати стратегічним партнером у флаг-

манському напрямі «Активне довголіття». Йдеться, зокрема, про розвиток безбар'єрної інфраструктури, підтримку у забезпеченні допоміжними засобами реабілітації, створення інклюзивних маршрутів тощо. Посол Японії висловив зацікавленість японської сторони щодо поглиблення співпраці з Україною у соціальній сфері.

Він наголосив, що для Японії цінний український досвід пошуку рішень у відповідь на масштабні виклики, з якими стикається Україна.

■ ЛОБІЗМ В УКРАЇНІ

Розпочато розроблення професійного стандарту лобіста

Розроблення здійснюється відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України №373 від 31 травня 2017 року, яка передбачає формування робочої групи із представників державних органів, роботодавців, бізнес-об'єднань, наукових установ та експертного середовища.

Робочу групу очолив відомий юрист Сергій Олексійович Лисенко. До роботи над стандартом долучилися представники державних органів, бізнес-спільноти та наукових установ. Зокрема: Національне агентство з питань запобігання корупції; Європейська Бізнес Асоціація; ТОВ «Офіс лобістів»; Національний університет «Острозька академія»; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.

Формування професійного стандарту є важливим етапом інституційного розвитку лобізму в Україні. Завдяки напрацюванням Національної асоціації лобістів України

професію лобіста фактично виокремлено як самостійну сферу професійної діяльності. Цей стандарт визначить ключові компетентності фахівців з лобіювання, етичні принципи професії, вимоги до підготовки спеціалістів та межі їхньої професійної відповідальності. Це сприятиме формуванню прозорої системи представництва інтересів, розвитку професійної спільноти та зміцненню взаємодії між державою, бізнесом і громадянським суспільством.

Підготовлено за матеріалами UNILA (Національної асоціації лобістів України)

■ КРИМІНАЛЬНА СТАТИСТИКА

CrimeDataLab оновлюється

Останніми днями опрацьовується інтеграція масивів даних за 2025 рік, отриманих від Офісу Генерального Прокурора України та Державної судової адміністрації України за запитом НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса.

Незабаром оновлена платформа буде представлена у відкритому доступі. Перші узагальнення: зростання кількості облікованих проваджень з 492 тис. у 2024 до 608 тис. у 2025 супроводжується зменшенням кількості засуджених осіб (2025 – 61 тис., 2026 – 56 тис.). Для всіх зацікавлених – зведені дані про структуру облікованих кримінальних правопорушень та розподіл кількості засуджених за розділами Особливої частини КК України за 2013-2025 роки. Це про відсотки.

Підготовлено за матеріалами Університету Короля Данила, НДІ інституту вивчення проблем злочинності ім. академіка В. В. Сташиса

■ ІНТЕГРАЦІЯ

Українці в світі

Уряд Австрії офіційно відзначив високий рівень інтеграції українців

Федеральна міністерка Клаудія Бауер заявила, що українські вимушені переселенці є найпрацьовитішою групою серед мігрантів. За даними влади та Австрійського інтеграційного фонду, українці активно користуються інтеграційними програмами, швидко вивчають мову та демонструють стабільне зростання зайнятості. Це важливий сигнал для всієї Європи.

Факти підтверджують, що українці не є тягарем для систем, а навпаки стають економічно активною та соціально відповідальною частиною суспільства. Висновок простий. Там де є можливість працювати і інтегруватися українці доводять свою ефективність результатами, а не словами.

Підготовлено за оприлюдненими матеріалами Уряду Австрії

Поради для адвокатів

В практиці майже кожного адвоката колись був важкий клієнт. Тож пропоную алгоритм, який дозволяє адвокату зберігати власні межі та не провокувати конфлікту. Але якщо конфлікту не вдається запобігти або порушення меж здійснюється постійно — варто замислитись щодо доцільності продовження співпраці.

Тетяна ЛЕЖУХ,
адвокатка, правнича
асоціація «Добросуд»,
викладачка ВША НААУ

Тож важливі моменти:

Момент 1. Фіксуємо правила до початку роботи: канали комунікації; години зв'язку; строки відповідей на запитання; формат комунікації.

Момент 2. Письмова фіксація меж, мінімально це: чіткий обсяг послуг; що входить до послуги, а що оплачується окремо; строк дії договору

Момент 3. Відсутність миттєвих реакцій на емоційні повідомлення або повідомлення з тиском щодо термінові відповіді.

Момент 4. Повертайте відповідальність клієнту. Я би не рекомендувала в жодному випадку радити клієнту те чи інше рішення, особливо в складних справах. Наше завдання — озвучити перспективи та ризики. Рішення приймає клієнт на підставі наданої адвокатом інформації.

Момент 5. Фіксуйте порушення меж та умов договору. Якщо клієнт: тисне; маніпулює; знецінює або порушує домовленості, варто фіксувати це письмово і повертатись до умов договору.

Момент 6. Дозвольте собі вийти зі справи. Інколи це найкраще з можливих рішень. Але варто це робити в рамках умов договору та передачею матеріалів.

Хоча варто зауважити, що треба починати з головного — не треба усиновлювати клієнта з самого початку: як тільки на першій зустрічі ми кажемо — я вам співчуваю... все інше вже котиться автоматично. Проблема в тому, що клієнт найперше хоче співчуття, отримати союзника, а потім як додаток правову допомогу. Люди як люди!

Адвокатське середовище і дисципліна

Дисциплінарна практика в адвокатському середовищі є болючим питанням. Професійний успіх/неуспіх вимірюється наявністю або відсутністю дисциплінарних проваджень.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (ВКДКА) рішенням від 13.12.2025 № XII-031/2025 затвердила Узагальнення дисциплінарної практики з питань закриття дисциплінарних справ. Нею систематизовані підходи регіональних КДКА та сформулювала висновки для однакового застосування норм під час дисциплінарних проваджень.

Відповідно до частини першої статті 41 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», за результатами розгляду дисциплінарної справи ДП КДКА на стадії прийняття рішення у дисциплінарній справі приймає рішення або про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарного стягнення, або про закриття дисциплінарної справи. Важливим є пункт 49 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, за яким він може мати наслідком дисциплінарну відповідальність, затверджену рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 № 120. Рішення про закриття дисциплінарної справи приймається у разі:

а) відсутності в діях адвоката дисциплінарного проступку; б) закінчення строку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності у разі встановлення дисциплінарного проступку; в) відкликання заяви (скарги) заявником (скаржником); г) якщо на дату прийняття рішення адвоката позбавлено права на заняття адвокатською діяльністю.

Ключовий акцент в Узагальненні зроблено на вимогах до законності, обґрунтованості та вмотивованості рішень ВКДКА. У рішенні має бути відображено встановлені обставини, оцінку до-

водів учасників, аналіз доказів із мотивами прийняття або відхилення, а також чітку правову аргументацію щодо наявності або відсутності складу дисциплінарного проступку з посиланням на норми Закону і Правил адвокатської етики. Якщо проступок встановлено, у рішенні має бути визначена дата його вчинення як відправна точка для обчислення строку.

Окремим питанням узагальнення є коректність формулювань у резолютивній частині рішень про закриття справи. ВКДКА звернула увагу на відмінність між ознаками дисциплінарного проступку (які перевіряються на стадії вирішення питання про порушення справи) та складом дисциплінарного проступку (який встановлюється за результатами розгляду по суті). Відповідно, закриття дисциплінарної справи після її розгляду має формулюватися як закриття у зв'язку з відсутністю складу дисциплінарного проступку.

Нагадаємо, що рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури є обов'язковими для виконання та врахування кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури. Таке правило запровадила Рада адвокатів України рішенням від 17.10.2025 № 101.

Підготовлено за матеріалами ВКДКА

Еталон адвоката та надбання юриспруденції

На 95-му році життя помер адвокат Генріх Падва. Колеги називали його еталоном адвоката та надбанням юриспруденції. За свою дуже довгу кар'єру він разом із співробітниками свого бюро брав участь у десятках найрезонансніших справ.

Один із найавторитетніших вітчизняних адвокатів останніх десятиліть, Генріх Падва розпочав кар'єру у 1953 році.

Йому самому та співробітникам його бюро «Падва та партнери» довелося брати участь у безлічі найрезонансніших справ, кримінальних, цивільних та арбітражних. Серед його клієнтів були найбільші вітчизняні видання, компанії та банки, а крім того, сім'я академіка Андрія Сахарова, Володимира Висоцького, Мстислава Ростроповича, колишній керуючий справами президента РФ Павло Бородин, політолог Гліб Павловський, ексглава компанії ЮКОС Михайло Ходорковський (оголошений іноагентом), актор Сердюков, кримінальний авторитет В'ячеслав Іваньков (Япончик) — список можна продовжувати довго.

Відомий адвокат, партнер бюро «Падва та партнери» Олександр Гофштейн сказав, що понад 40 років пропрацював із метром — спочатку як практикант та стажист, а потім і як адвокат. «З 1985 року ми брали участь у багатьох справах, у тому числі про вбивство священника Олександра Меня, справу ЮКОСу, захищали учасників ДКНС. Близько дружили», — згадує пан Гофштейн. За його словами, до останніх днів Генріх Падва «інтенсивно брав участь у роботі» — консультував клієнтів та адвокатів, складав процесуальні документи.

«Його неможливо було не наслідувати», — додав пан Гофштейн.

У середовищі адвокатів Генріха Падву назвали «втіленням честі, гідності та принципів адвокатської професії». Він був відданий ідеям адвокації, а вираз «Падвой буду», став синонімом славної професії. Свого часу саме за результатами розгляду скарги, яку подав Генріх Павлович Падва, було визнано неконституційним винесення смертних вироків за відсутності суду присяжних.

Підготував **Лесь КУРІННОЇ**,
за публікаціями у ЗМІ

Зустрічний позов

Умовами пред'явлення зустрічного позову є: взаємопов'язаність зустрічного позову з первісним, яка виявляється у тому, що вони виникають з одних правовідносин; доцільність сумісного розгляду основного і зустрічного позовів.

Леся ДУБЧАК,
к.ю.н., адвокатка, доцентка

Доцільним є сумісний розгляд, коли це дозволяє більш повно і об'єктивно дослідити обставини справи, встановити справжні взаємовідносини сторін, виключити винесення взаемосуперечливих чи взаємовиключних судових рішень, зокрема, якщо вимоги за позовами можуть зараховуватися, за вимогами, які мають грошову оцінку; якщо задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову.

Таким чином, правова природа зустрічного позову полягає в тому, що він робить неможливим розгляд первісного позову без зустрічного, оскільки направлений на зарахування вимог або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю чи частково задоволення первісного позову.

Недоцільно розглядати первісний і зустрічний позови, якщо це затягне розгляд справи, істотно розширить предмет доказування.

У постанові від 20 березня 2019 року в справі № 910/2987/18 Велика Палата Верховного Суду вказала, що взаємопов'язаність зустрічного та первісного позовів може виражатися у підставах цих позовів або поданих доказах, а також у тому, що вимоги за зустрічним і первісним позовами можуть зараховуватися. Подання зустрічного позову, задоволення якого виключатиме повністю або частково задоволення первісного позову, має на меті довести відсутність матеріально-правової підстави для задоволення первісного позову через відсутність матеріальних правовідносин, з яких випливає суб'єктивне право позивача за первісним позовом.

В провадженні існує кілька справ, де сторонами є одні і ті ж «дійові особи», і в усіх справах, де мій клієнт — позивач, опоненти подали зустрічні необґрунтовані, а інколи, просто абсурдні позови, вчиняючи у такий спосіб «процесуальні диверсії», аби затягнути розгляд справи. Прикро, коли суд закриває на це очі, замість належного реагування на такі зловживання й увагу до того, що написано вище

Боротьба з дискримінацією та нетерпимістю задля вступу до ЄС

Правовий висновок Центру громадянських свобод щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» No 13597 (далі — Законопроект No 13597)

Володимир ЯВОРСЬКИЙ,
програмний директор
Центру громадянських свобод

Тимофій АТАМАНЧУК,
юрист-аналітик
Центру громадянських свобод

Мета законопроекту

Його метою є уніфікація термінології у сфері протидії дискримінації, зокрема щодо використання поняття «нетерпимість», розмежування кримінальної та адміністративної відповідальності за дискримінаційні дії, а також запровадження окремих механізмів реагування на злочини, вчинені з мотивів нетерпимості за такими ознаками, як: сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, стан здоров'я та іншими. Подібна ініціатива вже мала місце в українському законодавчому процесі.

У цьому контексті додаткового значення набуває те, що законопроект No 13597 нещодавно отримав статус «євроінтеграційного», що формально пов'яже його розгляд із виконанням зобов'язань України в межах процесу вступу до Європейського Союзу. У цьому контексті врегулювання питань відповідальності за дискримінацію та злочини з мотивів ненависті є не лише внутрішнім завданням, а й ключовим елементом виконання критеріїв євроінтеграції України щодо фундаментальних прав.

Законопроект передбачає:

- нове визначення поняття «дискримінація», збільшуючи перелік захищених ознак, зокрема додаються ознаки «стану здоров'я», «сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності», «національного походження»;
- запроваджує абсолютно нове поняття «нетерпимість»: це визначення має застосовуватися також у низці статей Кримінального кодексу України (ст. 67, 115, 121, 122, 126, 127, 129, 161, 300) та у статті 188-58 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Визначення поняття «нетерпимість» охоплює відкрите, упереджене, негативне ставлення стосовно особи та/або групи осіб за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статевої приналежності, віку, інвалідності, стану здоров'я, етнічного, національного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, місця проживання, мови або інших ознак.

В чинному КК України термін «нетерпимість» не має власного визначення. Законопроект також передбачає викладення в новій редакції статті 161 КК України, запроваджуючи відповідальність за публічні заклики до насильства з мотивів нетерпимості. Це своєю чергою декриміналізує всі діяння, що раніше охоплювалися нею:

- умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності;
- образа почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями;
- пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Відповідно, всі чинні вироки, де передбачена відповідальність за вказані діяння повинні бути переглянуті, оскільки пом'якшення покарання чи декриміналізація діянь має зворотний ефект.

Пропонується також передбачити адміністративну відповідальність (Ст. 188-58

КУпАП) за ненасильницькі діяння, що призводять до дискримінації осіб або груп, із диференційованими санкціями для громадян та посадових осіб, а також підвищеною відповідальністю у разі повторного порушення протягом року. Це має на меті створити для потерпілих простіший механізм захисту, зменшивши потребу у зверненні до суду. Розгляд відповідних скарг та накладення адміністративних стягнень пропонується покласти на апарат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Важливо підкреслити, що у практиці ЄСПЛ мотив ненависті, упередження або нетерпимості розглядається передусім як фактор, що підсилює суспільну небезпечність діяння і, відповідно, накладає на державу підвищені позитивні зобов'язання щодо розслідування. Суд послідовно підкреслює, що коли є ознаки того, що злочин міг бути вчинений з мотивів расової, етнічної, релігійної, гендерної або інших форм дискримінації, державні органи зобов'язані «вжити всіх розумних заходів для виявлення та встановлення можливого мотиву ненависті».

Таким чином, у системі Конвенції мотив ненависті діє не як формальна обтяжуюча обставина, а як критерій ефективності розслідування і показник належного реагування держави на злочини дискримінації.

Аналіз положень проекту закону. Поняття «нетерпимості» та «дискримінації»

Право Європейського Союзу виходить із широкого та комплексного підходу до переліку захищених ознак, який не обмежується расою чи етнічним походженням, а охоплює також релігію або переконання, інвалідність, вік, сексуальну орієнтацію та питання гендерної ідентичності. Такий підхід закріплений у низці директив ЄС, зокрема Директивах 2000/43/ЄС, 2000/78/ЄС, 2006/54/ЄС, 2004/113/ЄС 12 та інших актах вторинного права, які в сукупності формують розширений і системний перелік ознак, що підлягають захисту.

Запропоноване у законопроекті нове визначення дискримінації загалом узгоджується з правом ЄС, базуючись на широко-

му та комплексному підході до переліку захищених ознак, який охоплює расу, етнічне походження, релігію або переконання, інвалідність, вік, сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність, і відповідає принципам, закріпленим у директивах та інших актах вторинного права ЄС, які формують системний і розширений перелік ознак, що підлягають захисту.

Водночас слід доповнити визначення окремими формами дискримінації, а саме: множинною дискримінацією, дискримінацією за асоціацією та відмовою від розумного пристосування.

Множинна дискримінація (multiple discrimination) означає ситуацію, коли особа зазнає дискримінації одночасно за двома або більше ознаками, наприклад за віком і статтю.

Інтерсекційна дискримінація (intersectional discrimination) виникає, коли кілька ознак взаємодіють таким чином, що їх не можна розділити, і їхня комбінація створює нову підставу дискримінації, що відображає унікальний досвід особи.

Дискримінація за асоціацією (discrimination by association) відбувається, коли особу дискримінують через її зв'язки або стосунки з іншою особою, яка має захищену ознаку.

Відмова від розумного пристосування (failure to provide reasonable accommodation) полягає у ненаданні необхідних адаптацій або змін, які дозволяють особам з інвалідністю або іншими специфічними потребами реалізовувати свої права на рівні з іншими.

Тому змінити поняття «дискримінація» є недостатнім і доцільно також внести інші важливі зміни до закону щодо протидії дискримінації. Без цього за ці форми дискримінації не буде встановлена відповідальність.

Зміни до кримінального законодавства

Законопроект викладає ст. 161 Кримінального кодексу (Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками) в новій редакції й встановлює відповідальність лише за публічні заклики до насильства з мотивів нетерпимості. Це має два важливих правових наслідки:

1) відбувається декриміналізація всіх діянь, вчинених відповідно до чинної ст. 161 ККУ;

2) Впроваджується новий склад злочину за публічні заклики до насильства з мотивів

нетерпимості. Крім того, по тексту кримінального кодексу також замінюється обставина, що обтяжує відповідальність з «вчинення кримінального правопорушення на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі» на «вчинено з мотивів нетерпимості». Так, лише за 2025 рік прокуратура передала 22 обвинувальні акти до суду за ст. 161 ККУ (у 2024 році їх було 26). З 2019 по серпень 2024 року було щонайменше 45 вироків, за якими були засуджені 48 людей. З огляду на пропонувані зміни всі ці вирокі повинні бути переглянуті. Так само як і інші вирокі, де застосовувалася обставина, що обтяжувала відповідальність. Кількість цих вироків складно визначити.

Це фактично перекреслить навіть ті незначні випадки покарання винних за злочини на ґрунті ворожнечі, що були до цього часу. Крім того, законопроект не містить положень про публічне виправдання або заперечення геноциду та воєнних злочинів, хоча Рамкове рішення прямо вимагає криміналізувати таке схвалення (ст. 1(c–d)). Таким чином, новий текст ст. 161 залишає значні прогалини, що прямо суперечить європейським зобов'язанням і суперечить статті 22 Конституції України, яка прямо забороняє звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод при внесенні змін до законодавства.

Обмеження свободи слова й нетерпимість

Аналізуючи визначення нетерпимості, запропоноване в законопроекті важливо звернути увагу на його фундаментальну розбіжність із європейськими стандартами у частині об'єкта правового регулювання. Запропонована дефініція описує нетерпимість як «відкрите, упереджене, негативне ставлення стосовно особи та/або групи осіб», що фактично переносить акцент із протиправного

діяння на внутрішній психологічний стан суб'єкта. У європейській правовій доктрині, зокрема згідно з рекомендацією Європейської комісії проти расизму та нетерпимості (ECRI) Ради Європи No 15 17, нетерпимість може характеризуватися виключно через категорію «вираження» (expression). Вона охоплює конкретний перелік зовнішніх проявів: очорнення, ненависть, паплюження, харасмент, образи, негативне стереотипування чи стигматизацію. Такий підхід створює чіткий юридичний поріг, де караним є не «упереджене ставлення» (яке за своєю суттю є внутрішнім упередженням — prejudice), а його об'єктивізація у формі дій, що мають негативні наслідки для прав людини.

Ризики запропонованого в законопроекті визначення полягають у тому, що формулювання «негативне ставлення» є оціночним поняттям, надмірно розмитим і не встановлює нижньої межі інтенсивності, за якою настає відповідальність. Це створює загрозу для оціночних суджень та образливих висловлювань, які, хоча й можуть бути неприємними за своєю суттю, перебувають під захистом статті 10 ЄКПЛ. Європейський суд з прав людини послідовно наголошує, що свобода слова поширюється не лише на нейтральні ідеї, а й на ті, що «ображають, шокують або турбують». Водночас ECRI прямо виключає з поняття мови ворожнечу сатиру, об'єктивну журналістику та аналітику, навіть якщо вони викликають роздратування чи біль. Без аналогічних застережень у національному законодавстві будь-яка гостра критика ідеології чи способу життя певної групи може бути кваліфікована як прояв «нетерпимості», що порушує принцип правової визначеності та може призвести до вибіркового правосуддя. Практична імплементація цих меж чітко простежується у судовій практиці.

(Далі буде...)

Енергетична криза

Більшість українців наразі мають дуже погане електропостачання або взагалі його не мають. Близько 40% — у складній ситуації з опаленням.

Це не просто цифри соціології. Це реальність, у якій країна живе вже котру зиму повномасштабної війни. І водночас важливо, як українці оцінюють причини такого стану: 78% покладають відповідальність на російські війська та повітряні атаки; 47% — на місцеві органи влади; 20% — на приватних і муніципальних поставальників; 17% — на президента та центральну владу; 6% — на громадян, які не заощаджують електроенергію (опитувані могли зазначати декілька причин — ред.).

Це показує головне: українці розуміють, що енергетика стала мішенню війни. І попри безпрецедентні атаки, енергетичний сектор вистояв. Україна переживає найважчу зиму. Ніхто у світі не очікував, що це буде можливо.

Саме тому на майданчику Мюнхенської безпекової конференції було проведено круглий стіл, присвячений енергетичній безпеці. Реальність проста: росія не демонструє готовності до справжніх переговорів. Війна триває. А отже, ми повинні вже сьогодні готуватися до наступної зими, яка буде ще важчою. І, можливо, не однієї. Таким є завдання — сформувати чіткий перелік потреб українського енергетичного сектору та звернутися зі спільною позицією до Європейської Комісії, європейських урядів і єврокомісарів. Підтримка має бути системною й стратегічною.

Окремі слова вдячності енергетикам. Робота, яку виконали українські компанії, зокрема Група ДТЕК, Група Нафтогаз — це приклад стійкості й професіоналізму. В умовах постійних ударів вони забезпечують світло для мільйонів українців, бо енергетична стійкість — це елемент національної безпеки, а боротьба за світло — це теж частина боротьби за перемогу. Єдиний спосіб захистити енергетичні об'єкти України — це отримати ракети великої дальності як засіб стримування. Для того, щоб росія усвідомила, що вона отримує у відповідь.

Підготовлено за матеріалами ЗМІ

На Волині притягнуто до відповідальності чиновників Держгеокадастра

Противидія незаконному відчуженню земель державної власності та зловживанням у сфері земельних відносин є одним із напрямів роботи ДБР. Бюро реагує на випадки, коли службові особи використовують повноваження для незаконних оборотів зі стратегічно важливими землями.

Так, працівники ДБР завершили досудове розслідування щодо незаконного виведення у приватну власність земель водного фонду в Луцькому районі Волинської області. Обвинувальний акт скеровано до суду.

За даними слідства, фактичний керівник одного з підприємств, який у минулому був депутатом обласної ради, організував передачу у приватну власність земель водного фонду. Формально ділянки безоплатно оформлювали на військовослужбовців зі статусом учасників бойових дій, однак без їхньої участі. Кінцевим власником землі став сам організатор.

До протиправних дій він залучив тодішнього начальника Головного управління Держгеокадастру у Волинській області та депутата районної ради. Останній очолював профільну комісію з питань земельних ресурсів і підшукав п'ятьох військовослужбовців, використавши їхні персональні дані для оформлення документів. Частина ділянок розташована у прибережній захисній смузі річки Стир — це землі водного фонду, які не можуть передаватися у приватну власність. Попри це, посадовець Держгеокадастру підписав накази про їх відведення. У результаті незаконно приватизовано п'ять земельних ділянок площею по 2 гектари кожна. Державі було завдано збитків на понад 8,3 млн грн.

В той самий час трьом експосадовцям «Київоблагролісу» повідомлено про підозру. За процесуального керівництва Київської обласної прокуратури повідомлено про підозру трьом колишнім службовим особам ДП «СЛП «Київоблагроліс» у незаконній порубці лісу, вчиненій за попередньою змовою групою осіб (частин. 2, 4 ст. 246 КК України).

За даними досудового розслідування, упродовж 2017–2020 років фігуранти організували проведення суцільних санітар-

них рубок на території Оливського агролісництва у Київській області. При цьому, за версією слідства, в офіційній документації штучно занижувалися площі фактично вирубаного лісу. Це дозволяло уникнути застосування вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», який передбачає обов'язкову процедуру оцінки та отримання відповідного дозволу перед проведенням масштабних рубок.

Фактично ж вирубка відбувалася в обсягах, що потребували проходження такої процедури і за результатами проведених експертиз державі завдано збитків на суму понад 13,3 млн грн. Дії підозрюваних кваліфіковано за ч. 2 ст. 246 КК України — незаконна порубка лісу, вчинена за попередньою змовою групою осіб; ч. 4 ст. 246 КК України — ті самі дії, якщо вони спричинили тяжкі наслідки.

Наразі тривають слідчі дії з метою встановлення інших можливих співучасників та перевірки причетності до аналогічних порушень на території інших агролісництв Київської області. Досудове розслідування здійснюють слідчі відділу розслідування злочинів проти довкілля СУ ГУНП в Київській області за оперативного супроводу Департаменту забезпечення діяльності, пов'язаної з небезпечними матеріалами, Національної поліції України.

Підготував Максим БОНДАР,
за матеріалами регіональних видань

Лісові ініціативи і суспільство

Замість густого килима різнотрав'я маємо розорану шинами землю. На ній з'являються чужі та недоречні пеньки вітряків. Бачити карпатські полонини такими не можливо та боляче. Ми дивуємося: як можна досягти енергетичних цілей коштом руйнації безцінних екосистем?

Навздогін рішення Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України про надання позитивного висновку з оцінки впливу на довкілля (ОВД) №8343 щодо будівництва вітрової електростанції на території полонини Руна, звертаємо увагу, що цей крок створює прецедент для незворотного руйнування унікальних екосистем українських Карпат.

Адвокат, експерт з лісового законодавства Олег Сторчоус пояснює проблематичність рішення:

По-перше, посилання Міністерства на те, що територія не входить до природно-заповідного фонду, Смарагдової мережі чи пралісів, не спростовує ризиків значного негативного впливу. У повідомленні самого Міністерства зазначено, що відстані до об'єктів ПЗФ та пралісів становлять 80, 140 і 490 метрів, однак такі дистанції не можуть вважатися безпечними, оскільки фактично означають відсутність повноцінної буферної зони. Для високогірних екосистем це створює підвищений ризик деградації біорізноманіття.

По-друге, твердження, що полонина Руна не є первинною дикою територією через розміщення військового об'єкта у минулому, є юридично неспроможним, оскільки історичний антропогенний вплив не позбавляє територію природоохоронної цінності. Більшість карпатських екосистем зазнавали впливу людини, однак залишаються цінними природними комплексами.

Як громадянське суспільство може вплинути на ситуацію та зберегти Карпати від поступової забудови? Експерти ГО «ЛіС» переконані, що тільки наявність обмежень і правил в чинному законодавстві врегулює питання розміщення ВЕС. Тому нагальна потреба сьогодні — термінове внесення змін в законодавство. Ознайомитись із детальнішими пропозиціями змін у законодавстві, напрацьованими нашими експертами, можна за посиланням: forestcom.org.ua/.../position-ngo-construction.

Створено за підтримки урядів Норвегії та Швеції в межах Фонду «Аскольд і Дір», що адмініструється @isar.ednannia

Підготовлено за матеріалами ГО «ЛіС»

Внаслідок вибуху у Львові загинула поліцейська

Відомо, що правоохоронці затримали особу, яка підозрюється у вчиненні терористичного акту. Загинула 23-річна поліцейська Вікторія Шпилька.

Перед терактом поліцейські у Львові отримали фейковий виклик про проникнення до магазину по вул. Данилишина, 20.

Після прибуття на місце події патрульних пролунав вибух. По прибуттю другого екіпажу – ще один вибух. В результаті 25 людей поранені, їх госпіталізовано. Пошкоджені патрульні та цивільні авто, будівлі поруч. Також встановлюють інших осіб, причетних до теракту у Львові, зокрема й замовників.

Співчуття рідним і близьким Вікторії.

Підозра за незаконне збагачення на піску

Майже 39 тисяч тонн піску видобуто на Десні всупереч дозволам: директору підприємства повідомлено про підозру.

На Київщині викрито незаконне видобування 38,9 тис. тонн піску з річки Десна, що спричинило довкіллю збитки на суму 22,5 млн грн.

Слідством встановлено, що підприємство мало право здійснювати видобування лише в межах визначеного родовища та з дотриманням дозволеної глибини. Проте у червні — вересні 2023 року залучена підрядна організація проводила роботи з порушенням цих умов, а керівник товариства не забезпечив належного контролю за дотриманням вимог законодавства.

У результаті було встановлено:

- 7,9 тис. тонн піску видобуто за межами родовища, що спричинило збитки на 6 млн грн;

- 31 тис. тонн видобуто на глибину, що перевищує дозволена більш ніж на 5 метрів, зі збитками понад 16,5 млн грн.

За процесуального керівництва прокурорів Спеціалізованої екологічної прокуратури Офіс Генерального прокурора директору товариства, яке має спецдозвіл на користування надрами для видобування піску, повідомлено про підозру у неналежному виконанні службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що спричинило тяжкі наслідки державним інтересам (ч. 2 ст. 367 КК України).

Варто зазначити, що у 2025 році прокурори Спеціалізованої екологічної прокуратури Офісу Генерального прокурора скерували до суду обвинувальний акт відносно працівників підприємства, які безпосередньо здійснювали незаконний видобуток піску.

Нагадуємо: згідно зі ст. 62 Конституції України, людина вважається невинуватою, доки її вину не доведено в суді.

Підготовлено за матеріалами Офісу ГПУ

Швеція визнала помилку в своїй освітній реформі

Вона витратила €104 млн, щоб повернути книги до шкіл. Чому це важливо для всіх нас? У 2009 році Швеція зробила те, про що мріяли багато країн — повністю замінила паперові підручники на планшети та ноутбуки. Це вважалося найсмисловішою освітньою реформою в Європі.

Через 13 років результати шокували. Рівень читання шведських дітей впав з «високого» до «середнього» за міжнародним рейтингом PIRLS. Учні масово відволікалися на ігри та соцмережі прямо під час уроків. Вчителі казали: діти гірше концентруються, гірше пишуть, гірше запам'ятовують. І тоді Швеція зробила те, на що мало хто наважується — визнала помилку і розвернулася назад.

Що кажуть дослідження? Метааналіз 49 наукових робіт (2024) підтвердив «ефект неповноцінності екрану»: учні, які читають з паперу, стабільно розуміють текст краще. Екран провокує поверхневе сканування, а папір дає мозку просторові підказки — ми буквально запам'ятовуємо, де на сторінці була інформація. З паперу засвоюється на 25% більше, ніж з екрану.

А норвезьке дослідження 2023 року (EEG-сканування мозку) показало: під час рукописного письма мозок формує значно ширші нейронні зв'язки, ніж при друкуванні на клавіатурі. Ці зв'язки критичні для пам'яті та засвоєння нового.

Що робить Швеція зараз? Вклала €104 млн у підручники — мета: одна книга на учня з кожного предмету. Припинила цифрове навчання для дітей до 6 років. З 2026 — повна заборона телефонів на весь шкільний день. Повернула тихе читання та рукописне письмо як щоденну практику.

Важливо: Швеція не викидає технології. Це про баланс — екрани для старших класів і досліджень, а папір, книги та ручка — для фундаменту. Норвегія, Данія та Нідерланди вже йдуть тим самим шляхом. Найтехнологічніша країна Європи визнала: швидше ≠ краще. Іноді прогрес — це вміння зупинитися.

Підготував Яна ХОЛОДНА,
за матеріалами ЗМІ

Кількість заблокованих sim-карток у росії перевищила 18 млн

Блокування sim-карток стало глобальною проблемою для населення. Але через недостовірно представлені дані абонентів, перевищення ліміту на sim-карти та не передану іноземцями біометрію оператори зв'язку на запит роскомнагляду заблокували за минулий рік 18,45 млн sim-карт, коли роком раніше — не більше 10,5 млн.

У 2025 році оператори зв'язку на запит роскомнагляду заблокували 18,45 млн sim-карт, що на 76% більше, ніж роком раніше, розповіли у відомстві. «Причинами стали порушення правил зв'язку з боку операторів: використання недостовірних даних абонентів, відсутність відомостей у Єдиній біометричній системі у іноземців та перевищення ліміту sim-карт на одного абонента», — сказав представник роскомнагляду. «Збільшення числа заблокованих карток пов'язане зі зміною законодавства, яке вимагало перевіряти діючу базу іноземців через ЄБС і блокувати не верифікованих користувачів», — пояснюють у відомстві. «Блокування sim-карт є наслідком появи нових законодавчих норм», — погоджуються в пресслужбі «Вимпелкому».

Кажуть, що в абонентській базі оператора немає клієнтів із непідтвердженими даними. «Одна з причин технічного перевищення ліміту в тому, що деякі оператори, не перевіряють ліміти номерів під час укладання договору: вони продають номер, який може виявитися 21-м або 22-м, і тільки при подальшій перевірці виявляється, що він вийшов за ліміт». У МТС відмовилися від коментарів. «Зробити білим ринок sim-карт вдасться під час виконання вимог закону всіма учасниками та контролю з боку держави. Такий підхід ускладнить роботу шахраям і скоротить обсяг спаму», — упевнені у «мегафоні».

«Технічно оператори регулярно оновлюють бази і проводять блокування, проте живий процес продажів і передачі sim-карт робить досягнення стовідсотково «чистої» бази недосяжним ідеалом», — кажуть у компанії Strategy Partners.

У 2026 році динаміка блокувань, швидше за все, піде на спад: після первинного масштабного очищення вони стануть точковими та ситуативними, додають тут. Бо шахраї

намагаються обійти обмеження на продаж sim-карток через паспорти померлих громадян. Стратегія продажу зміщується від масового кількісного зростання до якості: ставка робиться виключно на легальні канали з обов'язковою ідентифікацією, цифрові та корпоративні сегменти. Sim-карта більше не товар, а ідентифікатор і оператор перетворюється на оператора даних, чия цінність для ринку і держави не стільки у послугах зв'язку та мобільного інтернету, скільки у підтвердженні особи абонента.

Проте такі заходи призводять до зростання навантаження на сумнівних користувачів, вважають у департаменті кіберрозвідки «Бастіон». Щобільше, тут кажуть, що процедури підтвердження особистості, оформлення та актуалізації даних можуть супроводжуватися технічними збоями або помилками в автоматизованих системах, що потенційно призведе до тимчасових обмежень.

Також у міру посилення контролю механізми ухилення від ідентифікації можуть ставати складнішими та технологічнішими, включаючи використання номінальних власників та заміну фактичного користувача.

Підготовлено за матеріалами ЗМІ

Наслідки онлайн-жорстокості

Хто був справжньою жертвою в ондному з найвідоміших політичних скандалів?

Їй було 22, йому — 49. Він очолював найвпливовішу державу світу. У 1998 році ім'я Моніки Левінські стало відомим у всьому світі — і з найгіршої причини.

Моніка була молодою жінкою, коли у 1998 році, вибухнув скандал, через те що экс-стажистка Білого дому мала стосунки з тодішнім президентом США — Біллом Клінтоном. Те, що сталося далі, було більше, ніж політична історія. Це була публічна страта репутації — у прямому ефірі, на шпальтах газет і на перших інтернет-форумах. Левінські стала однією з перших людей у світі, яких знищували масово й системно в цифровому просторі — ще до появи соцмереж, ще до того, як з'явився сам термін «кібербулінг». Форуми наповнилися злістю та зневагою. З'явилися сайти, створені виключно для того, щоб її висміювати. Дослідження показало, що лише Джей Лено пожартував про неї 454 рази.

Таблоїди публікували фото та обурюючі статті. Незнайомі люди вважали себе вправі судити усі аспекти її існування. Її пародіювали, висміювали, розбирали на частини — зовнішність, вагу, голос, одяг, характер.

Моніка обговорювала свої інтимні стосунки з президентом по телефону зі своєю близькою подругою Ліндой Тріпп, яка без її відома записувала ці розмови на магнітофон. Після цього Тріпп передала ці записи їх незалежному прокурору Кеннету Старру, а також іншій своїй подрузі, політично заангажованому літературному агенту. У звіті прокурора Кеннета Старра оприлюднили найінтимніші деталі її особистого життя — сухою юридичною мовою, яка лише посилювала приниження. І що найболючіше — основну провину поклали на неї.

За кілька років до цього Білл Клінтон вже проходив розслідування через звинувачення у сексуальних домаганнях до іншої державної службовиці — Поли Джонс. Але Клінтон, 49-річний чоловік із величезною владою, не тільки вийшов абсолютно сухим із води, він зберіг кар'єру, вплив і статус, а й продовжував писати книги, читати лекції, та залишався шанованим політиком. Принанні деякий час.

З 7 січня по 12 лютого 1999 року справу про імпічмент Клінтона було розгляну-

то сенатом США, згідно з Конституцією США. Але його було відхилено і Клінтон залишився на посаді до закінчення терміну, на який був обраний, тобто до 20 січня 2001 року

Моніка ж отримала важкий психологічний удар. Вона згодом зізналася, що пережила глибоку депресію та посттравматичний стрес. У неї були суїцидальні думки, і її мати — Марша Кей Віленські — боялася залишити доньку саму. Під гнітом публічного осуду, вона роками досліджувала свою травму та сором, які ледь не коштували їй життя.

Переломним моментом стала історія 18-річного студента Тайлера Клементі, який покінчив із життям 22 вересня 2010 року, коли 19 вересня 2010 року, його сусід Дхарун Раві, за допомогою веб-камери на своєму комп'ютері зняв відео як Тайлер цілується з іншим чоловіком. Раві зробив допис про це у Твіттері, і запросив своїх друзів до себе на перегляд відео через два дні, але він так і не відбувся.

Для Моніки ця історія викликала вже знайоме відчуття несправедливості. Тому у 2014 році вона повернулася — на власних умовах. Опублікувала есе «Shame and Survival» у Vanity Fair, де розповіла цю історію своїми словами. Вона визнала, що стосунки були добровільними. Але наголосила на величезному дисбалансі влади. Написала про приниження, депресію, роки мовчання — і про рішення боротися з культурою онлайн-соромлення.

Сьогодні Моніка Левінські — одна з найвідоміших активісток проти кібербулінгу. Вона виступає в школах, університетах, та політичних компаніях. Підтримує жертв онлайн-насилення, та бере участь у проєктах, які борються з поширенням інтимного контенту без згоди.

Її історія оголює незручну правду: суспільство часто нищить вразливих і дозволяє сильним виходити сухими з води. 22-річна стажистка стала символом ганьби. 49-річний президент зберіг кар'єру. Нею сором було перетворено на місію, травму — на голос, біль — на самопідтримку. Світ хотів, щоб її історія закінчилася в 1998-му — скандалом. Натомість вона переписала її як історію виживання й трансформації.

Минуло понад чверть століття — і Моніка довела, що людина не зводиться до найгіршого моменту свого життя. Сором не обов'язково є фіналом. Іноді це — початок.

Законодавство, спрямоване на покарання за кібербулінг, було запроваджено в низці штатів США, включаючи Нью-Йорк, Міссурі, Род-Айленд та Меріленд — 6 січня 2011 року. На нинішній час щонайменше 45 штатів ухвалили закони проти онлайн-цькування. У червні 2008 року запропонували федеральний закон, який криміналізує акти кібербулінгу у школах, а у серпні 2008 року законодавчі збори штату Каліфорнія ухвалили один з перших законів у країні, щодо протидії онлайн-цькуванню.

Підготував **Федір МОРОЗ**, спеціально для ЮВУ

Про розбіжності між Зеленським та Залужним

Відтоді як у 2024 році Валерія Залужного було звільнено з посади головнокомандувача ЗСУ та призначено послом України у Великій Британії, його вважають головним політичним суперником президента Володимира Зеленського. Він відмовляється говорити про свої політичні амбіції. Водночас з'явилася перша публічна заява про розбіжність між ним і Зеленським.

Як виникла напруженість

Напруженість виникла невдовзі після повномасштабного вторгнення московії в лютому 2022 року. Напружені відносини досягли апогею, коли десятки агентів СБУ провели рейд в офісі Залужного. Цей інцидент, про який раніше не повідомлялося, був скоріше залякуванням. Залужний сказав, що під час рейду на його офіс у 2022 році він зателефонував главі ОП (Єрмаку) і попередив його, що готовий викликати військових, щоб зупинити рейд і захистити командний центр: «Я буду боротися з вами і вже викликав підкріплення до центру Києва для підтримки».

Навіть через кілька років це розкриття може поляризувати громадську думку в Україні у критичний момент війни. Московські війська повільно, але послідовно просуваються на сході України, тоді як обидві сторони залишаються при несумісних вимогах, а США тиснуть на них з метою досягнення мирної угоди.

Хоча тоді конфлікт вдалося владнати, розбіжності між Залужним і Зеленським щодо ведення війни залишилися. Особливо гострою була суперечка навколо контрнаступу 2023 року, який у підсумку не досяг поставлених цілей. Попри популярність

Залужного серед населення, у лютому 2024 року його було звільнено, а згодом призначено послом у Лондоні. Аналітики розцінюють це рішення як спробу обмежити його потенціал як політичного конкурента, віддавши від внутрішньої політики. Опитування послідовно показують незначну перевагу Залужного над Зеленським у гіпотетичних виборах. Рейтинг Зеленського знизився на тлі затяжної війни та корупційного скандалу, що зачепив низку високопосадовців. Нещодавно президент провів кадрові зміни, намагаючись відновити довіру.

США посилюють тиск на Україну та московію щодо завершення війни. Попри те, що угоди досі немає, Зеленський принципово погодився з планом президента США Дональда Трампа, який передбачає проведення виборів після завершення війни та надання гарантій безпеки.

Я знаю, як треба воювати

Залужний, який на той час був головою ЗСУ, вийшов із напруженої наради в штабі Зеленського і попрямував до тимчасового пункту управління Генштабу в Києві.

За кілька годин до офісу Залужного прибули десятки агентів Служби безпеки України, щоб провести обшук приміщення, роз-

повів генерал. За його словами, на той момент там перебувало понад десяток британських офіцерів. Залужний стверджує, що українські агенти не сказали, що саме вони шукають, і що він не дозволив їм переглядати документи та комп'ютери. За словами Залужного, цей рейд був явною погрозою. У присутності агентів він зателефонував тодішньому главі адміністрації Зеленського Андрію Єрмаку і висловив суворе попередження: «Я сказав Єрмаку, що відбиватиму цю атаку, бо знаю, як воювати».

Потім Залужний зателефонував тодішньому очільнику Служби безпеки України Василю Малюку, щоб дізнатися, що відбувається. За словами Залужного, Малюк сказав, що нічого не знає про рейд і пообіцяв розібратися в ситуації.

Пізніше він дізнався, що за два дні до цього служба Малюка звернулася до окружного суду Києва з проханням видати ордер на обшук за тією ж адресою. Згідно з судовим документом, отриманим AP, служба хотіла провести обшук у стрип-клубі, який, як стверджувалося, управлявся злочинною організацією.

Однак, як повідомили AP двоє співробітників, які працюють у новому офісі, стрип-клуб, зазначений у документі, був закритий ще до початку повномасштабного вторгнення московії. Залужний вважає, що ордер на обшук був приводом і що служба не могла помилитися з місцем розташування головного військового командного центру країни.

Контрнаступ і «розпорошена сила»

Контрнаступ 2023 року зазнав критики через амбітність і запізнілий старт, що дало московським військам змогу укріпитися.

Залужний стверджує, що початковий план, розроблений разом із партнерами по НАТО, передбачав концентрацію сил у «єдиний кулак» для звільнення частково окупованої Запорізької області та виходу до Азовського моря з метою перерізати сухопутний коридор до Криму.

Натомість за його словами, сили були розосереджені, що послабило ударний потенціал. Цю версію частково підтвердили двоє західних оборонних посадовців, які говорили на умовах анонімності.

Дипломат із політичними перспективами?

Кабінет Залужного в посольстві України в Лондоні прикрашений військовими плакатами, нагородами та дитячими малюнками із зображенням бойових сцен. На столі стоять іграшкові дрони, а за його спиною — екрани з онлайн-трансляціями з фронту. Він критикує військову стратегію за надмірну залежність від людського ресурсу та неефективну інтеграцію нових технологій. Попри те що він дистанціюється від політики, за даними опитування Ipsos, оприлюдненого минулого місяця, у гіпотетичних виборах його підтримали б 23% респондентів, тоді як Зеленського – 20%.

Політичні консультанти та представники партій пропонують йому допомогу в підготовці потенційної кампанії. За словами Залужного, навесні 2025 року до нього звертався «доволі відомий» американський консультант. Джерело, близьке до нього, повідомило AP, що йдеться про Пола Манафорта — колишнього голову виборчого штабу Дональда Трампа, засудженого у 2018 році за злочини, зокрема пов'язані з лобіюванням інтересів експрезидента України Віктора Януковича. Залужний зазначив, що подякував за увагу, але відмовився від його послуг. Манафорт не відповів на запити AP.»

Я переконана, що це лише частина того, що Валерій Залужний готовий розповісти суспільству. І якщо вже зараз пролунали такі заяви — про обшуки в командному центрі, про стратегічні розбіжності, про політичну напругу в період найвищої загрози для держави — очевидно, що попереду ще багато непростих фактів.

Особливо показовим є інше. Людина, яка публічно не критикувала владу, свідомо утримувалася від політичних заяв заради збереження єдності в умовах війни, все одно стала об'єктом підклимних процесів і внутрішньої боротьби. Це ставить під сумнів риторику про «монолітну єдність», яку нам роками демонстрували з Банкової.

Єдність не може будуватися на кулуарних іграх, силових інструментах і персональній лояльності до однієї особи. Коли система замикається на самозбереженні і звеличуванні керівника — це вже не єдність держави. Це єдність вузького кола навколо влади.

Підготовлено за матеріалами Софії ФІДИНОЇ, народної депутатки України

Про наслідки ударів рф по енергетичній системі України

Генеральний прокурор Руслан Кравченко повідомляє, що до Міжнародного кримінального суду скеровано матеріали щодо атак рф на енергетичну інфраструктуру України. Йдеться про атаки рф на об'єкти енергетики України у період з липня 2025 року по лютий 2026 року. Документ підготовлено Офісом Генерального прокурора спільно з Головним слідчим управлінням Служби безпеки України та Міжвідомчою робочою групою військових спеціалістів відповідно до статті 15 Римського статуту МКС.

Впродовж цьогорічного опалювально-го сезону удари, організовані вищим військово-політичним керівництвом рф, були спрямовані на всі види об'єктів енергетики в більшості регіонів України. Атаки здійснювалися у форматі тривалих масованих комбінованих ударів із застосуванням засобів ураження наземного, повітряного та морського базування. Їх інтенсивність перевищує разом взяті попередні періоди масованих атак з жовтня 2022 року по березень 2023 року та з березня 2024 року по березень 2025 року. Відбулося ураження всього технологічного ланцюга енергосистеми – від генерації до магістральної передачі та розподілу. Пошкоджень зазнали ТЕС, ГЕС, ТЕЦ і розподільчі мережі. Кумулятивний ефект обстрілів з урахуванням погодних умов зробив цю кампанію більш системною та руйнівною, ніж попередні. Наслідки відчув практично кожен мешканець України.

Внаслідок ракетних атак на об'єкти енергетики за вказаний період загинуло 11 та поранено 68 цивільних осіб. Про те жодної військової переваги ці напади не дали та не могли дати. Їх мета – тероризувати населення та створити непридатні умови для проживання. Слідчі органи роз-

глядають ворожі атаки як широкомасштабний та систематичний напад, який має ознаки злочинів проти людяності.

Офіс Прокурора МКС поінформовано про хронологію атак, їх наслідки, спрямованість та потенційно причетні підрозділи зс рф і представників військово-політичного керівництва рф, які могли віддавати накази.

Повідомлення скеровано для розгляду можливості розширення обвинувачень щодо посадових осіб рф, які вже перебувають у фокусі розслідування Офісу Прокурора МКС, а також з метою встановлення інших осіб, причетних до злочинів, що підпадають під юрисдикцію МКС.

Робота зі збору та систематизації доказів триває. Вони можуть бути надані на запит Офісу Прокурора МКС у порядку, визначеному КПК України та Римським статуту МКС.

Вдячні Офісу Прокурора МКС за послідовну позицію щодо притягнення винних у міжнародних злочинах до відповідальності та розраховуємо на подальшу ефективну співпрацю задля забезпечення невідворотності покарання.

Підготовлено за матеріалами ОГПУ

Законодавчі ініціативи для здійснення і вдосконалення правосуддя

Редакція продовжує аналізувати діяльність судових інстанцій. На черзі саме робота адміністративних судів. Так, протягом 2022–2025 років на розгляд Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду надійшло 192 596 справ і матеріалів, з урахуванням залишків і нових надходжень розглянуто 196 965. Упродовж зазначеного періоду спостерігається стійка тенденція до постійного зростання надходжень.

Лише у 2025 році надійшло 57 013 нових справ і матеріалів. Це рекордна цифра надходжень. При цьому, з урахуванням залишків і нових надходжень у звітному періоді, розглянуто 56 570 справ і матеріалів. Про це доповів голова КАС ВС Ігор Дашутін під час зборів суддів, на яких підбивали підсумки діяльності суду у 2025 році.

Спікер поінформував, що станом на 1 січня 2026 року залишок нерозглянутих справ і матеріалів становить 7892 одиниці, або 12% від загальної кількості, що перебували на розгляді. Середнє навантаження на одного суддю КАС ВС — 1462 справи та матеріали проти 1271 у 2024 році.

Говорячи про забезпечення єдності судової практики, Ігор Дашутін зазначив, що у 2025 році колегії суддів та судові палати КАС ВС сформували понад 400 нових висновків щодо застосування норм матеріального та процесуального права, значна кількість з яких стосується умов воєнного стану. Як зауважив спікер, лівова частка висновків формується саме в судових палатах. Крім того, у 2025 році на розгляд до Великої Палати ВС надійшло 529 справ і матеріалів адміністративного судочинства, що становить 61 % від загальної кількості.

Щодо законодавчих напрацювань для забезпечення єдності судової практики, то за словами Ігоря Дашутіна, у 2025 році ВС опрацював понад 50 законопроектів з питань регулювання відносин у публічно-правовій сфері, 20 з яких стосувалися судочинства. Представники КАС ВС долучилися до робочих груп ВРУ з розробки низки законопроектів. Окрім цього, КАС ВС підготував 9 попередніх висновків щодо конституційності окремих норм, за результатами розгляду яких Пленум ВС спрямував 3 конституційні подання до Конституційного Суду України. Таким чином, КАС ВС є активним учасником розроблення та обговорення законодавчих ініціатив, спрямованих на вдосконалення КАС України, інших актів щодо питань діяльності судових органів і здійснення правосуддя.

На завершення Ігор Дашутін висловив вдячність суддям і працівникам секретаріату КАС ВС за наполегливу й результативну роботу.

Під час виступу на зборах секретар судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Раїса Ханова поінформувала, що у 2025 році на розгляд суддів судової палати надійшло 24 578 справ і матеріалів. Упродовж звітного

року судді ухвалили понад 24 тис. судових рішень (з урахуванням залишків за минулі роки), якими завершено розгляд справ і матеріалів.

Станом на 1 січня 2026 року нерозглянутими залишилися 2165 справ і матеріалів від загальної кількості справ і матеріалів, що перебували на розгляді.

Доповідачка зазначила, що у 2025 році з метою забезпечення єдності судової практики було розглянуто 2 справи усім складом судової палати. Це справи щодо застосування мораторію на штрафи в період пандемії та форс-мажорних обставин, зокрема воєнного стану.

Також, зазначила секретар палати, у 2025 році до реєстру усталених правових позицій колегій суддів КАС ВС внесено 80 правових позицій суддів судової палати. Робота судової палати у 2025 році була спрямована на підтримання балансу між державою і бізнесом, на захист прав платників, формування стандартів податкової справедливості та поступову гармонізацію з європейським правом. Найбільш резонансні справи стосувалися міжнародного оподаткування, валютного контролю, податкових пільг і штрафів у контексті воєнного стану.

Крім цього, судді судової палати та працівники управління забезпечення роботи судової палати у 2025 році з метою підвищення якості судочинства підготували збірники правових позицій і тез доповідей, науково-аналітичні довідки та науково-аналітичні висновки, інформаційні бюлетені та огляди в електронному вигляді (періодичні й тематичні) тощо. Продовжилася й робота з підготовки «Збірника постатейних матеріалів до КАСУ: 2022–2025», а також здійснюється підготовка видання «Показник нормативно-правових актів щодо правового регулювання публічних фінансів».

Секретар судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян Жанна Мельник-Томенко поінформувала, що у 2025 році на розгляд палати надійшло понад 16 тис. справ і матеріалів, що лише на 1 % більше, ніж у 2024 році.

Спікерка окреслила проблемні питання, спричинені воєнним часом, і зазначила, що зниження кількості касаційних проваджень

не очікується. Попри дію особливого правового режиму держава реалізує стратегію реформування держуправління, у зв'язку з чим публічна служба масово переходить у площину судового контролю. Завдяки касаційним фільтрам забезпечується доступ до перегляду справ задля формування нових прецедентів, єдності судової практики та належного захисту прав учасників спірних правовідносин.

Доповідачка відзначила, що у звітному періоді середній показник загальної кількості справ і матеріалів на одного суддю палати збільшився на 26 %. У 2025 році судді судової палати розглянули понад 15 тис. касаційних скарг.

В умовах значного навантаження, акцентувала спікерка, пріоритетом залишається якість правосуддя та єдність судової практики. Для цього було запроваджено наповнення бази правових висновків суддів палати в інформаційному ресурсі «Подія», що вже довів свою ефективність на практиці. У 2026 році планується модернізувати систему за допомогою штучного інтелекту. Це дозволить автоматично диференціювати подібні справи, запобігати «прецедентному хаосу» й суттєво пришвидшити підготовку проектів рішень.

Підсумовуючи виступ, секретар палати висловила вдячність команді КАС ВС — суддям та працівникам секретаріату КАС ВС за високу ефективність і вагомий здобуток у 2025 році.

Заступник керівника Апарату Верховного Суду — керівник секретаріату КАС ВС Наталія Богданюк зазначила, що 2025 рік став для працівників Апарату періодом інтенсивного процесуального навантаження, активної цифровізації та протистояння воєнним і кіберзагрозам. Проте, незважаючи на складні умови, вдалося забезпечити стабільність, безперервність і високу якість організаційного супроводу правосуддя.

Водночас продовжує стрімко зростати електронний документообіг. Через підсистему «Електронний суд» отримано понад 74 тис. документів і надіслано понад 1,6 мільйона електронних процесуальних документів. Таке активне використання електронних сервісів дозволило суттєво скоротити витрати на поштові послуги. Спікерка відзначила, що, незважаючи на зростання обсягів, усі етапи роботи з документами здійснювалися своєчасно, в день їх надходження.

Підготував **Василь ГОРБЕНКО**,
за матеріалами КАС у складі ВС

Апеляційні суди сильно перевантажені

Цифри навантажень судових справ вражали завжди. Про те досить цікавий та інформативний допис з цього приводу зробила Ольга Березовська. Про те тема навантаження в судах буде розкрита не повністю, якщо ми залишимо поза увагою апеляційні суди. Тому до уваги пропонується трійка «призерів» серед апеляційних судів за кількістю справ і матеріалів, що надійшли у 2025 році. За основу взято матеріали Ради суддів України.

Загальні апеляційні суди:

Київський апеляційний суд: надійшло справ та матеріалів — 86 093. Суддів із повноваженнями — 62. За нормативами — 218

Дніпровський апеляційний суд: надійшло — 35 201. Суддів із повноваженнями — 34. За нормативами — 119

Одеський апеляційний суд: надійшло — 22 087. Суддів із повноваженнями — 18. За нормативами — 68

Апеляційні адміністративні суди:

Восьмий апеляційний адміністративний суд: надійшло — 76 503. Суддів із повноваженнями — 27. За нормативами — 357.

Шостий апеляційний адміністративний суд: надійшло — 61 079. Суддів із повноваженнями — 28. За нормативами — 295.

Сьомий апеляційний адміністративний суд: надійшло — 56 223. Суддів із повноваженнями — 21. За нормативами — 269.

Апеляційні господарські суди:

Північний апеляційний господарський суд: надійшло — 14 329. Суддів із повноваженнями — 41. За нормативами — 99

Східний апеляційний господарський суд: надійшло — 7 256. Суддів із повноваженнями — 21. За нормативами — 41

Центральний апеляційний господарський суд: надійшло — 6 445. Суддів із повноваженнями — 13. За нормативами — 42

Висновок очевидний: навантаження в апеляційних судах так само, як і в місцевих судах, суттєво перевищує нормативи. Показовою є ситуація в адміністративній юстиції, оскільки адміністративні суди це про спори у сфері публічно-правових відносин. Це, насамперед, про відносини громадяни-

на і держави. І коли там такі цифри, то це вже показник, що варто говорити не лише про судову систему. Це про якість державного управління в цілому. До речі, проблему навантаження на суди визнають усі. Про неї говорять, декларують наміри вирішити, але практичних кроків критично не вистачає.

Судова влада, органи самоврядування та врядування мають консолідуватися й запропонувати реальні рішення законодавчій та виконавчій гілкам влади. Можливих інструментів достатньо: від спрощення та пришвидшення добору суддів, зміни підвідомчості й підсудності судових справ, оптимізації мережі судів до процесуальних механізмів, які дозволяють швидше оформлювати судові рішення (зокрема, у визначених випадках — лише зі складанням вступної та резолютивної частин). Питання лише в одному — чи буде політична й інституційна воля перейти від обговорень до дій.

Підготовлено за матеріалами
Ради суддів України

Правовий статус земель оптових ринків сільськогосподарської продукції

Оптовий ринок сільськогосподарської продукції за своєю правовою природою є інфраструктурним «вузлом» аграрного ринку, покликаним забезпечувати оптовий обіг продукції, її концентрацію та скорочення логістичних витрат. Це прямо впливає із цілей та напрямів діяльності, закріплених у Законі України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції».

Сніжана ВАСИЛЬЄВА,
аспірантка Навчально-наукового інституту права,
КНУ ім. Т. Шевченка, юристка АО «ALARIUS»

Юридичний і фактичний базис аграрного бізнесу

Прискорення просування продукції від виробника до кінцевого споживача у період воєнного стану, коли порушуються ланцюги постачання, змінюється географія виробництва та споживання, а частина територій зазнає руйнувань або обмежень доступу до сільськогосподарської продукції, стійкість таких «вузлів» напряду залежить від юридичної визначеності механізму регулювання земель оптових ринків сільськогосподарської продукції, які є як юридичним, так і фактичним базисом аграрного бізнесу.

Разом із тим, правове забезпечення статусу земель оптових ринків сільськогосподарської продукції досі носить фрагментарний та поверхневий характер: спеціальний Закон України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» присвятив земельному аспекту лише статтю 12, яка абстрактним формулюванням відсилає до «порядку, визначеного законом», а Земельний кодекс України (далі — ЗК України) так само не встановлює спеціальних правил щодо обігу земель оптових ринків сільськогосподарської продукції.

Наведені вади законодавчого регулювання стають передумовами судових спорів та уваги правоохоронних органів до сільськогосподарських товаровиробників, що може суттєво впливати чи навіть блокувати їх господарську діяльність. Однією із причин таких спорів є проблема визначення цільового призначення земель оптових ринків сільськогосподарської продукції, про що і піде мова далі.

Необхідно зауважити, що використання земельної ділянки за цільовим призначенням є прямим обов'язком землевласників та землекористувачів, при цьому правовий режим категорії землі, визначеної відповідно до статей 19, 20 ЗК України є визначальним при вирішенні питання про (не)цільове використання землі. Також у межах кожної категорії земель законодавцем визначено самостійні види цільового призначення, які формалізуються у кодах Класифікатора видів цільового призначення земельних ділянок (додаток 59 до Порядку ведення Державного земельного кадастру).

Крім того, у практиці досі використовуються ще більш вузьке поняття «виду використання», яке позначає буквально сформульовану у відповідному рішенні органу-розпорядника конкретну мету, з якою передавалася земельна ділянка у власність чи користування особі. Для зміни категорії/виду цільового призначення земельної ділянки комунальної або державної власності ЗК України передбачає імперативну процедуру через затвердження попередньо погодженого проекту землеустрою уповноваженим органом державної влади або органом місцевого самоврядування, але процедури зміни виключно виду використання без зміни категорії землі чинним законодавством не встановлено, про що прямо зазначено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 01.06.2021 у справі № 925/929/19. Якщо чинна редакція ЗК України не оперує взагалі поняттям «вид використання», то в попередній редакції частина п'ята статті 20 ЗК України передбачалося, що види використання (крім земель сільськогосподарського призначення та земель оборони) визнача-

ються її власником або користувачем самостійно. Отже, для земель сільськогосподарського призначення діє «спеціальне» більш суворе правило: використання — лише в межах вимог конкретного виду, визначеного у статтях 31-37 ЗК України.

Критерії цільового призначення земель оптових ринків сільськогосподарської продукції

Оскільки код виду цільового призначення земельних ділянок сільськогосподарського призначення визначається на підставі матеріалів формування земельних ділянок та рішення органу-розпорядника, в якому міститься формулювання конкретного виду використання, доцільно дослідити, чим керуються адміністративні та судові органи, коли визначають, чи правильно розробниками документації із землеустрою та органами Держгеокадастру визначено «код» виду цільового призначення.

Матеріали формування земельної ділянки та правовстановлюючі документи як первинне «джерело» цільового призначення землі.

Адміністративні органи та суди перевіряють, який вид цільового призначення земельної ділянки закладені у:

- рішенні органу-розпорядника про надання / вилучення / передачу земельної ділянки комунальної/державної власності;
- документації із землеустрою (проект землеустрою, технічна документація тощо);
- попередні витяги з ДЗК та інші первинні правовстановлюючі документи, які існували до моменту набуття речових прав на землю у момент її формування.

У цьому контексті показовою є постанова КАС ВС від 03.04.2025 у справі № 600/5817/21-а, де Верховний Суд прямо зазначив, що під час формування земельної ділянки визначення її виду цільового призначення здійснюється розробником документації із землеустрою (з урахуванням рішення органу влади/місцевого самоврядування про надання дозволу на розроблення документації із землеустрою).

Відомості ДЗК як офіційне, але спростовуване «джерело» цільового призначення земель

Касаційний адміністративний суд у постанові від 22.02.2024 у справі № 120/5760/21-а наголосив, що внесення до ДЗК відомостей про цільове призначення земельної ділянки здійснюється на підставі поданих документації із землеустрою, а сам ДЗК є офіційним джерелом таких відомостей.

Водночас у постанові Касаційного адміністративного суду від 07.11.2023 у справі № 400/4165/21 Суд прямо сформулював презумпцію: відомості ДЗК — офіційні та вважаються достовірними, якщо інше не доведено судом.

Найтипівіші належні та допустимі докази для спростування відомостей ДЗК (залежно від того, що саме спростується):

1) висновок судового експерта стане дієвим інструментом у спорах про координати поворотних точок, межі; накладення ділянок; кількісні характеристики ділянки; відповідність фактичного землекористування/огорож/доріг координатам у ДЗК; технічні помилки у геодахних;

2) матеріали землеустрою та первинна земельнотехнічна документація (проект землеустрою щодо відведення; технічна документація із землеустрою; каталоги координат, абрис, польові журнали вимірювань; XML-файли обміну, що подавалися для внесення відомостей до ДЗК (якщо наявні); матеріали погоджень (акти погодження меж із суміжниками) для спростування некоректних даних ДЗК про якісні та кількісні характеристики земельної ділянки;

3) правостановлюючі документи на земельну ділянку (рішення про надання/передачу ділянки, затвердження документації із землеустрою; державні акти (старого зразка), договори оренди/суперфіцію/емфітевзису, додаткові угоди, судові рішення, якими встановлено/визнано право або визначено межі чи площу) для спростування недостовірних відомостей ДЗК про правовий режим земельної ділянки (цільове призначення, форма користування, підстави набуття);

4) дані топографо-геодезичних робіт і фактичне винесення меж в натуру (акти винесення меж в натуру; геодезичні звіти сертифікованих інженерів-геодезистів/землевпорядників; схеми/плани з координатами в державній системі координат; порівняльні плани накладення) у спорах щодо фактичних та юридично визначених меж земельної ділянки;

5) інші офіційні кадастрові/картографічні джерела (матеріали інвентаризації земель; матеріали формування меж населених пунктів/територіальних громад; затверджені плани зонування/генплани) для спорів про можливість певного виду використання землі.

Крім того, законодавство України допускає абсолютно безоплатну адміністративну (позасудову) процедуру виправлення помилок у відомостях Державного земельного кадастру щодо цільового призначення земельної ділянки у випадку відсутності судового спору та визнання як землекористувачем, так і органом Держгеокадастру помилковості та невідповідності відомостей ДЗК матеріалам формування відповідної ділянки. Таке виправлення у відомостях ДЗК здійснює державний кадастровий реєстратор (орган, що здійснює ведення ДЗК).

Необхідно розрізняти два види помилок у відомостях ДЗК:

1) технічна помилка «внесення/відображення» (описка, неправильне перенесення даних, дублювання, арифметична/технічна похибка тощо), коли правильні дані підтверджуються документами, але в ДЗК відображено інакше;

2) помилка у первинній документації, коли невірні дані закладені у документації із землеустрою. У такому випадку спочатку виправляють документацію, і лише після цього — відомості в ДЗК.

Отже, підставами для виправлення відомостей у ДЗК є:

– виявлена технічна помилка у відомостях ДЗК (у т.ч. у витягах/копіях документів, сформованих з ДЗК);

– помилка, допущена органом під час ведення ДЗК / держреєстрації ділянки;

– помилка, що спричинена помилковими даними у документації із землеустрою;

– помилка у відомостях, отриманих через інформаційну взаємодію з інших реєстрів/системою.

Залежно від ситуації процедура виправлення помилки в ДЗК може бути ініційована:

– повідомленням/зверненням про виявлення технічної помилки із додаванням документів, які підтверджують правильні дані;

– заявою про внесення виправлених/уточнених відомостей, якщо помилка потребує внесення змін на підставі виправленої документації чи інших підстав.

Для успішного виправлення помилки в ДЗК необхідно подати документ(и), які безспірно підтверджують правильні відомості, залежно від того, що саме виправляється:

– заява/повідомлення (за встановленою формою у Порядку);

– документ, де містяться правильні дані (наприклад: належна документація із землеустрою; документ, на підставі якого внесено відомості; матеріали Державного фонду документації із землеустрою; або судові рішення, якщо виправлення відбувається на його підставі);

– виправлена/оновлена документація (у випадку наявності помилкових відомостей у первинній редакції документації із землеустрою).

Якщо мова йде про помилку у відомостях ДЗК про цільове призначення/код КВЦПЗ, як правило, орган Держгеокадастру перевірятиме: рішення розпорядника, документацію із землеустрою, первинні матеріали формування.

(Далі буде...)

Складне питання правозастосування процесуального законодавства в праксеології права

Останнім часом, на жаль, набуває негативного значення судовою практикою самостійкої зміни судом правової кваліфікації із призначенням особи покарання, або, ще гірше, скасуванням судом апеляційної інстанції виправдувального вироку та перекваліфікації дії особи обвинуваченого на інший злочин.

Ольга СТАВИЦЬКА,
адвокатка ЮК «Amberg»

Такий підхід суперечить певним правовим принципам

Так, особі висунуто обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого, до прикладу, ч. 4 ст. 369 КК (пропозиція надання неправомірної вигоди службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище). На підтвердження висунутого обвинувачення прокурор долучає певні докази, які суд досліджує з точки зору їх належності до обставин, що викладені в обвинувальному акті. В свою чергу, сторона захисту реалізує право на захист клієнта в межах висунутого прокурором обвинувачення, збирає власні докази на спростування версії обвинувачення. Дослідивши всі матеріали, допитавши свідків як сторони обвинувачення, так і захисту, отримавши результати експертиз, ініційованих сторонами, вочевидь, вбачається, що прокурором поза розумним сумнівом не доведено кожного із елементів, які є важливими для правової кваліфікації діяння за ч. 4 ст. 369 КК.

При чому законодавець передбачає право прокурора під час судового розгляду на зміну правової кваліфікації та/або обсягу обвинувачення, що, в свою чергу, надає обвинуваченому можливість захищатись в судовому засіданні від нового обвинувачення, підготуватись до такого захисту, вибудувати стратегію здобуття нових доказів (ст. 338 КПК). Прокурор також має право відмовитись від обвинувачення, якщо в результаті судового розгляду дійде до переконання, що пред'явлене особі обвинувачення не підтверджується (ст. 340 КПК). Обидва випадки належать до дискреційних повноважень прокурора.

Проте, у нашому судовому провадженні прокурором обвинувачення не змінюється, додатково обвинувачення не висувається.

Суд іде в нарадчу кімнату, в якій досліджує надані прокурором докази з точки зору належності та допустимості щодо обставин висунутого особі обвинувачення за ч. 3 ст. 369 КК. І цілком очікуваним має бути, якщо суд за наслідком оцінки таких доказів прийде до висновку, що стороною обвинувачення поза розумним сумнівом не доведено одного або кількох елементів злочину, у якому звинувачувалася особа, або наявність будь-якого обґрунтованого сумніву у тій версії події, яку надало обвинувачення, спростовується фактами, встановленими на підставі допустимих доказів, то в такому випадку суд має ухвалити виправдувальний вирок.

Саме такий акт правосуддя є юридичним фактом заперечення злочину як соціально неправомірної поведінки в діяльності особи, визнання державою її невинуватою щодо інкримінованого їй діяння, відновлення прав та свобод громадянина як найвищої соціальної цінності, а також чесного імені такої особи.

Проте в реаліях відбувається зовсім інше

Суд в нарадчій кімнаті досліджує докази сторони обвинувачення, яким прокурор доводив вину особи за ч. 3 ст. 369 КК, приходить до висновку, що такі докази підтверджують в діях цієї особи наявність складу іншого злочину, передбаченого, до прикладу, ч. 2 ст. 369-2 КК (зловживання впливом), та ухвалює обвинувальний вирок, без мож-

ливості стороні захисту здійснювати ефективний захист від іншого злочину, у вчиненні якого сторона обвинувачення її не звинувачувала, обставини якого в контексті іншої кваліфікації не досліджувались, докази проти такого не збирались.

При цьому суд в такому випадку посилається на відповідне право, передбачене ч. 3 ст. 337 КПК, обґрунтовуючи вихід за межі висунутого обвинувачення, зазначеного в обвинувальному акті, в частині зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення, покращенням становища особи.

А як же бути із передбаченими Конституцією України презумпцією невинуватості та правом на захист як елементами справедливого судового розгляду, із принципом рівності та змагальності сторін, відсутності у особи обов'язку доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і правом бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом, обов'язком суду здійснювати судовий розгляд лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта, та, врешті-решт, взагалі існування такої законодавчої дефініції як виправдувальний вирок та здоровий глузд.

Ще більше суперечить здоровому глузду будь-якої розумної і безсторонньої людини випадок, коли суд першої інстанції за наслідком встановлених фактичних обставин кримінального провадження, а також виходячи з досліджених в судовому засіданні доказів, як кожного окремо, так і в їх сукупності з точки зору допустимості, достатності та їх взаємозв'язку, прийшов до висновку про недоведеність прокурором наявності в діянні особи складу інкримінованого йому кримінального правопорушення та ухвалив виправдувальний вирок.

Проте, суд апеляційної інстанції за наслідком дослідження тих же самих доказів у їх сукупності приходить до висновку про винуватість особи, але в іншому кримінальному правопорушенні, без можливості здійснення належного захисту від такого обвинувачення.

І такі випадки, на жаль, непоодинокі

Такий підхід судів до розгляду кримінальних проваджень не корелюється із нормами національного законодавства, а також свідчать про системні порушення прав та свобод людини з огляду на практику ЄСПЛ.

Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеційська Комісія) у Доповіді «Верховенство права», схваленій на її 86-му пленарному засіданні, яке відбулося 25-26 березня 2011 року, зазначила, що одним із невідмінних елементів верховенства права є юридична визначеність (пункт 41); юридична визначеність вимагає, щоб юридичні норми були чіткими і точними та спрямованими на забезпечення того, щоб ситуації та правовідносини залишалися передбачуваними (пункт 46).

Європейський суд з прав людини у рішенні у справі «Санді Таймс» проти Сполученого Королівства № 1 (The Sunday Times v. the United Kingdom № 1) від 26 квітня 1979 року зазначив, що «норма не може розглядатися як «право», якщо її не сформульовано достатньо чітко, що дає змогу громадянину-ві регулювати свою поведінку» (пункт 49).

У рішенні у справі «S.W. проти Сполученого Королівства» (S.W. v. the United Kingdom) від 22 листопада 1995 року Європейський суд з прав людини наголосив, що будь-яке правопорушення має бути чітко визначене в законі; такий вимозі відповідає стан, коли особа може знати з формулювання відповідного припису, а за потреби — за допомогою його тлумачення судом, за які дії або бездіяльність її може бути притягнуто до кримінальної відповідальності (пункт 35).

Конституційний Суд України у Рішенні № 1-р/2019 від 26 лютого 2019 року зауважив, що елементом принципу презумпції невинуватості є принцип *in dubio pro reo*, згідно з яким при оцінюванні доказів усі

сумніви щодо вини особи тлумачаться на користь її невинуватості.

Презумпція невинуватості особи передбачає, що обов'язок доведення вини особи покладається на Державу. Згідно з пунктом 2 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

Із практики Європейського суду з прав людини вбачається, що принцип презумпції невинуватості вимагає, зокрема, щоб при виконанні своїх обов'язків судді не починали розгляду справи з упередженням щодо вчинення підсудним правопорушення, у вчиненні якого він обвинувачується; тягар доведення лежить на стороні обвинувачення, і будь-який сумнів тлумачиться на користь обвинуваченого; сторона обвинувачення має повідомити підсудного про висунуте проти нього обвинувачення (для того, щоб він міг підготувати і представити свій захист відповідно) та надати суду докази, достатні для його засудження (п. 77 рішення у справі «Барбера, Мессегі і Хабардо проти Іспанії» (Barbera, Messegui and Jabardo v. Spain) від 6 грудня 1988 року, пункт 97 рішення у справі «Яношевич проти Швеції» (Janosevic v. Sweden) від 23 липня 2002 року).

Таким чином, вважаю за доцільне цим дописом звернути увагу колег-адвокатів, прокурорів та суддів на актуальну проблему правозастосування ч. 3 ст. 337 КПК, некоректність зловживання якою призводить до грубого порушення права особи на належний захист від висунутого їй Державою обвинувачення, межі судового розгляду та нівелює принципи змагальності та правової (юридичної) визначеності взагалі, що є недопустимим у демократичному суспільстві.

Результати діяльності ВП ВС у 2025 році

Секретар Великої Палати ВС Сергій Погрібний презентував інформацію про підсумки діяльності за минулий рік. Він зокрема, навів загальні статистичні дані про здійснення правосуддя.

Так, разом із залишками звернень, стосовно яких не завершено розгляд у 2024 році, у 2025 році на розгляд ВП ВС перебувало 1032 процесуальні звернення (скарги, справи, провадження), що на 28 % більше, ніж у 2024 році. Протягом року на розгляд ВП ВС надійшло та передано 864 процесуальні заяви/справи/скарги. Це на 32 % більше порівняно з надходженнями у 2024-му. Серед надходжень переважали адміністративні справи (61 %), а 18 % становили цивільні справи, 14 % — кримінальні провадження, 7 % — господарські справи.

У контексті касаційного розгляду Сергій Погрібний повідомив, що протягом року касаційні суди передали на розгляд Великої Палати ВС 112 справ. У 2024 році цей показник становив 163 справи, тобто кількість переданих до ВП ВС касаційними судами справ у 2025 році скоротилася на 31 %. Кількість справ, у прийнятті до розгляду яких відмовлено та які повернуто до касаційних судів у 2025 році, скоротилася на 50 % (у 2025 році із 112 переданих 61 справа була повернута, а у 2024 році із 163 справ повернуто 122 справи).

Сергій Погрібний окреслив пріоритетні напрями діяльності Великої Палати ВС, серед яких — продовження системної роботи в частині формування правових орієнтирів для всієї судової системи; чітке річне планування роботи ВП ВС; запровадження механізмів рівномірного та справедливого навантаження на суддів ВП ВС тощо.

Голова Верховного Суду Станіслав Кравченко висловив повагу суддям Великої Палати Верховного Суду за роботу в непростих умовах. Як узагальнив Голова ВС, важливо, щоб рішення ВП ВС не просто лишалися на папері, а поширювалися серед правничої спільноти та застосовувалися на практиці.

Підготовлено за матеріалами ВС

Про право на сумлінну відмову від військової служби

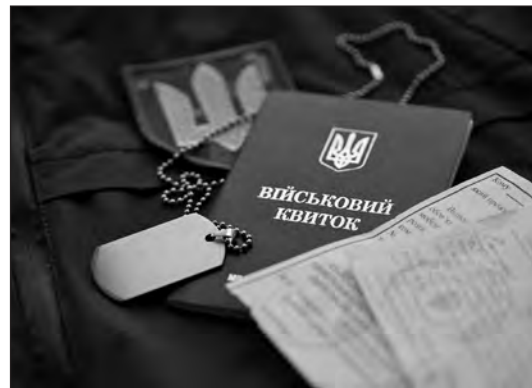
Обґрунтовуючи наявність у справі виключної правової проблеми, колегія суддів зазначила, що національне законодавство не виключає можливості здійснення громадянином права на сумлінну відмову від військової служби навіть під час дії воєнного стану, якщо в порядку, встановленому КПК України, доведено наявність відповідних релігійних переконань у особи і їх непереборний конфлікт із виконанням цієї особою обов'язку проходити військову службу.

ККС також зазначив, що положення ч. 4 ст. 35 Конституції України у їх взаємозв'язку із визначеними ч. 3 ст. 8 Основного Закону, унеможливають перекладання на людину негативних наслідків відсутності законодавчого механізму реалізації конституційного права громадянина, адже впровадження такого регулювання є сферою відповідальності Держави. Відсутність механізму реалізації права громадян на проходження альтернативної служби не свідчить про відсутність такого права і не може призводити до притягнення особи до відповідальності.

На думку колегії суддів, застосоване об'єднаною палатою ККС тлумачення, викладене в постанові від 27.10.2025 року у справі №573/838/24 потенційно може нара-

жати Державу на відповідальність через порушення ст. 9 Конвенції.

Відмовляючи у прийнятті справи до свого розгляду, ВПВС в ухвалі reestr.court.gov.ua/Review/134041292 від 11.02.2026 у справі №459/2030/24 зазначила, що колегія суддів чітко не обґрунтувала неефективність правового регулювання цього питання в аспекті охоронюваних прав, свобод та інтересів учасників кримінального провадження, зокрема, зазначила про необхідність вирішення питання щодо наявності/відсутності в діях засуджених складу кримінального правопорушення, розмежувавши дії, спрямовані на відкриту відмову виконати наказ начальника, а також інше умисне невиконання наказу, від сумлінної відмови вико-

нувати обов'язки військової служби, які суперечать релігійним переконанням.

Було вказано на відсутність обґрунтування неможливості вирішення зазначених правових питань (щодо наявності чи відсутності в діях засуджених складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 402 КК України) самостійно колегією суддів під час касаційного перегляду.

Підготовлено за матеріалами об'єднаної палати ККС

Про неможливість набуття права власності

У постанові від 16.02.2021 у справі № 910/2861/18 ВПВС сформулювала висновок про те, що не допускається набуття права власності на споруджені об'єкти нерухомого майна особою, яка не має права власності або такого іншого речового права на земельну ділянку, що передбачає можливість набуття права власності на будівлі, споруди, розташовані на відповідній ділянці.

За умови дотримання чіткого алгоритму дій, передбаченого у статті 376 ЦК України, претендувати на отримання самочинно збудованого майна у власність може як особа, яка його побудувала, так і власник земельної ділянки, на якій воно споруджене (п.110 постанови ВПВС від 15.11.2023 у справі № 916/1174/22).

Продовжуючи формувати судову практику ВПВС в постанові reestr.court.gov.ua/Review/133983611 від 17.12.2025 у справі № 908/2388/21 зазначила, що самочинне будівництво на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, є порушенням прав власника відповідної земельної ділянки.

Належним способом захисту прав власника земельної ділянки, на якій здійснено самочинне будівництво, є вимога про знесення об'єкта самочинного будівництва відповідно до ч. 4 ст. 376 ЦК України.

Належними відповідачами є особи, останні набувачі прав на об'єкт самочинного будівництва, які чинять перешкоди в користуванні та розпорядженні земельною ділянкою.

Спір між власником земельної ділянки (в тому числі органом місцевого самоврядування) щодо захисту майнового права на цю земельну ділянку та особою, яка здійснила (здійснює) самочинне будів-

ництво на цій земельній ділянці, підлягає розгляду за правилами господарського або цивільного судочинства залежно від суб'єктного складу сторін спору.

Оскільки позовну вимогу про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою шляхом знесення об'єкта самочинного будівництва пред'явлено прокурором до забудовника, а не до останніх набувачів об'єкта самочинного будівництва, які чинять позивачу перешкоди у користуванні земельною ділянкою, то в задоволенні вимоги позову про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою шляхом знесення самочинного будівництва необхідно відмовити з огляду на її пред'явлення до неналежного відповідача.

Підготовлено за матеріалами справи № 908/2388/21 з держреєстру

Про неможливість договірної регулювання податкових відносин

Правова природа обов'язку з реєстрації податкових накладних є суто публічною, що унеможливує його трансформацію в цивільне зобов'язання навіть за згодою сторін у договорі. Оскільки сфера оподаткування регулюється імперативними нормами, будь-яке договірне регулювання, що їм суперечить, не створює передбачених договором правових наслідків, не надає підстав для застосування договірної відповідальності.

Такого висновку дійшла об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. У цій справі подано позов про стягнення договірної неустойки за порушення зобов'язань з реєстрації податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних. Місцевий господарський суд відмовив у задоволенні позовних вимог, із чим погодився суд апеляційної інстанції.

На розгляд ОП КГС ВС передано питання щодо потреби відступити від висновку про те, що невиконання або неналежне виконання умов договору (здійснення реєстрації податкової накладної тощо) не є правопорушенням у сфері господарювання.

Колегія суддів залишила без змін рішення судів попередніх інстанцій, зробивши такі висновки. Порядок складання та реєстрації податкових накладних унормовано ПК України, який за п. 1.1 ст. 1 регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів.

ПК України не передбачає застосування до правовідносин у сфері справляння податків і зборів правила «дозволено все, що не заборонено», як і не надає можливості застосування до цих правовідносин цивільного законодавства, у тому числі законодавства, що регулює зобов'язальні правовідносини сторін. Ці норми є імперативними, тобто такими, що не допускають ніяких відхилень, можливості їх зміни шляхом узгодження цих змін сторонами.

ОП КГС ВС висувала, що обов'язок продавця зареєструвати податкову накладну є обов'язком платника податку в публічно-правових відносинах, а не обов'язком перед покупцем. Включення до приватноправового договору обов'язків, які належать до сфери регулювання податкового законодавства, не перетворює їх на цивільні неза-

лежно від волевиявлення сторін договору. У разі невідповідності договірної регулювання приписам імперативних норм застосуванню в будь-якому разі підлягають саме імперативні норми.

Отже, таке договірне регулювання не створює передбачених ним правових наслідків, не надає підстав для застосування договірної відповідальності. Відповідно, сторони не можуть визначати взаємні права та обов'язки у спосіб, який суперечить чинному публічному порядку, порушує положення Конституції України, не відповідає загальним засадам цивільного законодавства, які обмежують свободу договору (справедливість, добросовісність, розумність). Домовленість сторін договору про врегулювання своїх відносин усупереч наявним у законодавстві обмеженням не спричиняє встановлення відповідного права та/або обов'язку, як і його зміни та припинення.

Постанова ОП КГС ВС від 6 лютого 2026 року у справі №904/2953/24 – reestr.court.gov.ua/Review/133947007. Із цим та іншими правовими висновками Верховного Суду можна ознайомитися в Базі правових позицій Верховного Суду – lpd.court.gov.ua.

Про Макарівський районний суд або правосуддя без фільтрів

Лист до редакції

Сьогодні я провела день у Макарівському суді Київської області. Слухалася цивільна справа про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу та поділ майна.

Засідання тривало з 11:30 до 15:00 з перервою 40 хвилин для МЧС. В суді холодно. Світла немає. Зала судових засідань — на генераторі. ВКЗ періодично вибиває. Туалет — на вулиці. Поруч у кафе туалет теж не працює. Свідки замерзли.

Суддя і секретар — спокійно, терпляче слухали свідків, не дивлячись ні на що докладали всіх зусиль, щоб розглянути справу. Але насправді в їх очах була втома, розпач від холоду, від замінування, від цього переривання вкз. При цьому вони терпеливо заслухали трьох свідків, яких періодично заносило не туди. Після засідання дівчата, які були свідками вийшли й кажуть: «Ми зовсім по-іншому подивились на суддів. Ми не думали, що вони працюють в таких умовах. Суддя так терпеливо нас слухала і з такою повагою до нас ставилась». А інша додала: «Я сьогодні ж подам онлайн-заяву на реєстрацію шлюбу і розпишусь зі своїм. Не хочу потім так само ходити по судах і принижуватись». А я сиджу й думаю... Всі ці судові реформи — це повна ілюзія на папері.

Ні в який ЄС з судами без вбиральні нас не візьмуть. Ми позоримось на весь світ, використовуючи судову владу іменем України задля того, щоб суддям визначити заставу в 3 млн доларів, хибно думаючи, що саме на таку справедливість є запит у суспільства. Хабарників при цьому ми судимо в пристойних умовах, з повагою до їх гідності. Простих людей в судах без вбиральні... Вкотре мені стало прикро за судову систему. І вкотре я була вражена добродушному і терпеливому ставленню працівників апарату і судді до учасників процесу, що було єдиним джерелом тепла і віри в правосуддя.

Підготував Ілона КАМІНСЬКА,
спеціально для ЮВУ

Мрія Епштейна у Верховній Раді

Або, до чого може призвести легалізація шлюбів із 14-річними?

В Україні розгорнулася дискусія щодо законодавчої ініціативи, яка передбачає можливість укладення шлюбу з 14 років за певних умов. Йдеться про проєкт нового Цивільного кодексу України, запропонований керівництвом Верховної Ради (Русланом Стефанчуком, Оленою Кондратюк, Олександром Корнієнком, Миколою Стефанчуком та Іваном Калауром). Ця норма вперше вводить опцію «шлюбної дієздатності» для осіб у настільки ранньому віці і вже викликає занепокоєння правників та суспільства.

Владіслав СМІРНОВ,

український підприємець, громадський діяч, публіцист

Юридична шизофренія: коли злочин стає «сім'єю»

Давайте відкинемо лірику і подивимося на Кримінальний кодекс. В Україні вік статеві згоди — 16 років. Це червона лінія. Будь-який секс із особою, молодшою за 16 років, — це злочин (стаття 155 ККУ). Це аксіома: 14-річна дівчина не може дати юридично валідну згоду на секс. Крапка.

А тепер слідкуйте за руками законодавців. Якщо у 14-річної дівчини виявляють вагітність, це означає одне: відбувся статевий акт з особою, яка не досягла статевої зрілості. Тобто, відбувся злочин. У нормальній країні це запускає роботу слідчих, прокурорів і психологів. Хто батько? Якщо це дорослий дядько — він має їхати в тюрму. Але новий законопроект пропонує інший шлях: він має їхати не в тюрму, а на весілля.

Нам пропонують «фінт вухами»: використати наслідок злочину (вагітність) як під-

ставу для його легалізації (шлюб). Це не захист інтересів матері. Це створення ідеальної «відмазки» для гвалтівника. Бо як тільки педофіл отримує свідоцтво про шлюб, він перетворюється на «законного чоловіка», а кримінальна справа розвалюється під тиском «сімейних цінностей».

Файли Епштейна по-українськи

У мене, як і у багатьох, при читанні цієї ініціативи виникає стійка асоціація з «файлами Епштейна». Ті самі вайби: впливові дорослі, які шукають спосіб безкарно користуватися дітьми, прикриваючись високими матеріями.

Джеффі Епштейн будував свою імперію на тому, що правила існують для натовпу, а для «обраних» є винятки. Українська норма про «шлюб у 14» — це і є створення такої системного винятку. Це державна технологія: як перетворити підсудного на зятя.

Це зелене світло для будь-якого «папіка» з глибинки: зробив дитину школярці — не бійся прокурора, просто купи обручки і домовся з батьками. Це не демографічна політика, це інституалізація розбещення.

Географія «традицій». Коли нам розповідають про «міжнародний досвід», автори законопроекту скромно мовчать, чий саме це досвід.

Бо якщо розгорнути карту світу, виявиться, що Україну тягнуть не в Євросоюз, а в дуже специфічну компанію.

Європа: Тренд однозначний — «No Exceptions». Німеччина: Шлюби до 16 років — юридично нікчемні, з 16 до 18 — скасовуються судом. Колумбія: Країна, яку ми звикли вважати проблемною, у 2024 році після кампанії «Вони дівчатка, а не дружини» повністю заборонила шлюб до 18 років, заклавши 14-річну лазівку. Домінікана та Гондурас: Нещодавно скасували всі винятки, заборонивши дитячі шлюби. Латинська Америка зрозуміла: дозвіл на ранній шлюб — це дозвіл на педофілію.

А тепер подивимося, хто ж наші нові «юридичні побратими», де працює логіка «можна з 14, якщо суд дозволить»:

Бангладеш: У 2017 році там прийняли норму про дозвіл шлюбу до 18 років у «особливих випадках» (вагітність) за рішенням суду. Human Rights Watch назвала це легалізацією насильства. Вітаємо, українські реформатори списали норму слово в слово у бангладешських ісламістів.

Екваторіальна Гвінея: Жорстка африканська диктатура. Цивільний кодекс дозволяє шлюб із 14 років за згодою батьків. Рівень життя і права людини там відповідні.

Іран: Стаття 1041 їхнього кодексу дозволяє видавати заміж дівчат навіть до 13 років, якщо є «згода опікуна і дозвіл суду». Судовий дозвіл на секс із дитиною — це норма шариату, а не Копенгагенських критеріїв.

Нігер та Судан: Країни, де поняття «шлюбний вік» прив'язане до статевої зрілості, а вагітність автоматично робить дитину «жінкою».

Замість того, щоб підтягувати правову культуру до рівня Берліна, ми опускаємо планку до рівня законодавства Бангладеш та Ірану. Це не «особливий український шлях». Це шлях у третій світ, вимощений збоченими намірами захистити наслідки чийогось кримінального злочину.

Біополітика чи державний цинізм?

Деякі захисники ініціативи пошепки натякають на демографію. Мовляв, війна, нас ма-

ло, треба народжувати. Це, мабуть, найогидніший аспект. Якщо держава робить ставку на матки 14-річних дітей як на інструмент порятунку нації — така держава хвора. Романтизація підліткової вагітності в умовах війни, бідності і стресу — це злочин. Медично доведено: організм у 14 років не готовий до виношування. Психіка не готова до материнства. Штовхати дітей у доросле життя через РАЦС — це не вирішення демографічної кризи. Це створення класу неосвічених, травмованих юних матерів, які замість школи міняють памперси, поки їхні «законні чоловіки» (часто набагато старші) уникають тюрми.

Висновки

Законопроект №14394 у цій частині не має потреби. Вагітність у 14 років — це підстава для кримінального провадження, а не для весілля. Держава повинна гарантувати такій дитині захист, медичний догляд, соціальні виплати, аліменти з батька (навіть якщо він сяде в тюрму) і можливість довчитися. Але вона не має права видавати їй свідоцтво про шлюб, легалізуючи те, що в усьому цивілізованому світі називається *statutory rape* — зґвалтуванням за віком.

Надання права на шлюб з 14 років обмежене вузько визначеним колом підстав (вагітністю або народженням дитини нареченою), що має об'єктивно зумовлений характер і спрямоване на забезпечення правового захисту як неповнолітньої особи, так і дитини, що народжується або вже народилася. У подібних ситуаціях укладення шлюбу може мати значення для врегулювання питань батьківства, утримання, спадкових та соціальних прав, а також для стабілізації правового статусу сімейних відносин.

У державах-членах ЄС мінімальний вік для шлюбу збігається з віком повноліття та встановлений на рівні 18 років, за винятком Шотландії, де вік шлюбу становить 16 років, що також є віком повноліття.

Більшість національних законодавств передбачає можливість одружитися до досягнення повноліття за згодою батьків та/або судового чи адміністративного органу.

У більшості держав-членів ЄС абсолютний мінімальний вік, чітко встановлений для шлюбу за згодою батьків або державного органу, становить 16 років. Лише в Естонії мінімальний вік встановлений на рівні 15 років. У Бельгії, Фінляндії, Франції, Греції, Ірландії, Люксембурзі та Словенії мінімальний вік для шлюбу законодавством не передбачено, тобто право на шлюб може бути надано і у віці меншому, ніж 16 років.

Надходження від акцизів на тютюнові вироби зросли

В Україні у 2025 році надходження від акцизів на тютюнові та нікотинові вироби зросли на 27% і сягнули 122,5 млрд грн, повідомляє ГО «Життя». Водночас споживання сигарет скоротилося на 10%, ТВЕН — на 15%, а сигарил зменшилося на 25%. Причини появи таких показників пов'язані, безумовно, з проведенням акцизної політики щодо тютюнових виробів.

Як відомо, у березні 2025 року набув чинності Закон №4115-IX, який запровадив новий план підвищення акцизної ставки на сигарети до 90 євро/1000 шт. та для ТВЕН до 72 євро/1000 шт. до 2028 року (преференція 25%), а також перехід на оподаткування в євро задля уникнення впливу девальвації гривні. У 2025 році сумарно акциз на сигарети зріс на 35%, тоді як на ТВЕН — на 22%.

Відповідно до цього плану 1 січня 2026 року акциз на сигарети підвищився до 82 євро за 1000 штук (+5,13%), у той час, як на ТВЕН до рівня 70,8 євро за 1000 штук (+0,6%). Аналіз Віденського інституту міжнародних економічних досліджень демонструє: якщо не вжити невідкладних заходів підвищення акцизів на тютюнові вироби, то вже у 2026 році епідемія вживання тютюнових виробів відновить зростання. «Підвищення акцизу на сигарети на 5% та 0,6% на ТВЕН з 1 січня 2026 року не матиме суттєвого впливу на ціну за пачку та не сприятиме подальшому зниженню споживання тютюнових виробів.

Україна не може собі дозволити слабку акцизну політику, оскільки йдеться як про наповнення бюджету, так і про виживання нації, чисельність якої стрімко скорочується, зокрема, через хвороби, спри-

чинені вживанням тютюнових та нікотинових виробів», – наголосив Дмитро Купира, програмний директор ГО «Життя». За розрахунками акцизна преференція на ТВЕН у 2025 році коштувала бюджету України близько 3 млрд грн. У 2026 році недонадходження можуть скласти близько 88 млн євро (4,3 млрд грн), а за 2025 – 2028 роки неотримання можуть сягнути 422 млн євро або понад 20 млрд грн.

Так, за даними Віденського інституту міжнародних економічних досліджень, акцизна преференція на ТВЕН призведе до 22 485 передчасних смертей до 2028 року. Всесвітня організація охорони здоров'я закликає оподатковувати ТВЕН на рівні з сигаретами, оскільки наявні незалежні дані підтверджують руйнівну шкоду для здоров'я людини внаслідок вживання тютюнових виробів для нагрівання. Отже, з огляду на пріоритет євроінтеграції, а також, що є не менш важливим, наповненість держбюджету з урахуванням фактору демографічної кризи, український план підвищення тютюнових акцизів необхідно переглядати вже зараз. Це стане фактором адаптації до європейських стандартів та посилення соціальної спроможності нашої країни.

Підготовлено за матеріалами ЗМІ

Право на корупцію або, система годування

Українах зі слабкою інституційною спроможністю корупція перестає бути виключно девіантною поведінкою або відхиленням від соціальних норм і набуває рис такого собі функціонального інституту тобто певного механізму доступу до державних благ. Це породжує соціологічний парадокс: при декларативному засудженні корупції (понад 60% у ЄС, близько 90% в Україні) вона одночасно сприймається як структурна неминучість, система на реальність, а не аномалія [European Commission, 2024; Українські Національні Новини, 2024]. Така нормалізація або сприйняття (хоча проголошується нульова толерантність щодо корупції) створює ґрунт для артикуляції квазіправа на корупцію не як легітимної норми, а як де-факто пристосування всередині державної інституції (власне дисфункції цієї державної інституції).

В'ячеслав ТУЛЯКОВ,

д.ю.н., член-кореспондент
НАПрН України, професор НУ «ОЮА»

Псевдо-доктринальна модель державного годування

За даними спеціального євробарометра 2024 року, 68% громадян ЄС визнають корупцію поширеною; в Україні цей показник сягає 90%; у Латинській Америці 85% населення вважає урядову корупцію великою проблемою [European Commission, 2024; Українські Національні Новини, 2024; Transparency International, 2024]. Держава втрачає монополію на ефективне урядування публічних благ. Формальні процедури стають або недоступними через надмірні транзакційні витрати або дискримінаційними через бюрократичне захоплення поширення цих благ. Виникає розрив легітимності, прірва між очікуваною та реальною спроможністю інститутів.

Індивід, позбавлений формальних каналів доступу, оптимізує власну діяльність через неформальні транзакції. З позиції автономного урядування корупція стає інструментом розширення індивідуальної економічної раціональності, не девіацією, а адаптацією до державних умов. За блокуванням встановлених ринків державних послуг складається тінювий ринок державних функцій з розповсюдження цих соціальних благ. Корупція починає виконувати роль квазіринкового механізму перерозподілу, віднесення певних ресурсів, тобто окремого механізму встановлення ціни для доступу до соціальних благ через бюрократичний порядок перерозподілу цих благ.

Тест пропорційності дозволяє перевірити, чи може корупційна поведінка претен-

дувати на статус квазіправа через певні послідовні фільтри [Михайленко, 2015] Dmitriy Mihaylenko.

Перший фільтр: легітимність мети. Чи є мета, заради якої вдаються до корупції, яка є ніби законною та виправданою? Отримання медичної допомоги, ліцензії на бізнес, реалізації право на освіту, право на пенсійне забезпечення, отримання справедливого судового рішення - це легітимні цілі, які держава зобов'язана забезпечувати. На цьому етапі корупційна транзакція проходить тест: мета не є злочинною чи аморальною.

Другий фільтр: необхідність засобу. Чи є корупція єдиним реально доступним способом досягти легітимної мети? Іншими словами: чи існують формальні шляхи, які працюють? Якщо формальні процедури настільки зруйновані, що без хабаря або псевдолегітимної послуги неможливо отримати навіть законне благо, корупція стає функціонально необхідною з точки зору індивідуальної раціональності. Пригадаємо спецпенсії, численні соціальні допомоги тощо зокрема. Тут виникає критичне питання: хто несе відповідальність за цю необхідність - індивід чи держава, яка створила інституційний вакуум Viktor Dryomin?

Третій фільтр: пропорційність у вузькому сенсі, баланс шкоди та користі. Навіть якщо мета легітимна, а засіб необхідний, залишається питання: чи є індивідуальна вигода від корупції пропорційною до системної соціальної шкоди, яку вона завдає? Кожна корупційна транзакція руйнує довіру до інститутів, поглиблює нерівність між тими, хто може платити, і тими, хто не може, за-

кріплює інституційну деградацію як норму [Михайленко, 2015]. Системні наслідки завжди непропорційні до індивідуальної мети. Навіть якщо один громадянин отримав необхідну послугу (надзвичайно велику пенсію, непропорційно велику платню тощо), суспільство в цілому втратило функціонуючу державу.

Саме на третьому фільтрі квазіправо на корупцію остаточно руйнується. Корупція не витримує тесту пропорційності на рівні правового порядку, бо її визнання як права знищило б саму можливість існування права як такого. Таким чином, повторюваність корупційних практик, певних транзакцій перетворює їх на очікувану поведінку. Це не моральне схвалення, а визнання емпіричної закономірності.

Латиноамериканський патерн ілюструє це найкраще: одночасно дуже високий рівень засудження і дуже високий рівень очікуваності корупції [Transparency International, 2024]. У системах із клієнтелізмом і патронажними мережами корупція стає частиною паралельної інституційної інфраструктури, не підривом системи, а її тінювою операційною частиною.

Відмінність від азійського контексту істотна. У Східній Азії корупція існує як системна течія, але не легітимізується, бо держава зберігає високу спроможність. У Південно-Східній і Південній Азії проявляється патерн, ближчий до пострадянського та латинського: корупція як альтернативний канал доступу до благ.

США демонструють класичну модель «інституційної легальності», де корупція частіше перетікає у правові сірі зони (через фінансування кампаній, партій, регуляторне захоплення), ніж у класичний хабар. Китай поєднує жорстку антикорупційну репресивну політику з системною партійною ієрархією доступу до ресурсів. РФ демонструє не просто корупцію як девіацію, а корупцію як квазісистемну форму управління, де вона інколи функціонально замінює формальні інститути.

Наратив квазіправа

У більшості країн з високим рівнем сприйняття корупції мова йде не про під-

тримку корупції як нормативної цінності, а про раціоналізовану адаптацію до інституційної слабкості.

У таких системах корупція фактично виконує роль неформального механізму доступу до державних благ, де індивід реалізує не «право на корупцію» у класичному нормативному сенсі, а «квазіправо» — поведінкову стратегію виживання в умовах низької передбачуваності певних державних подій, прийняття нормативних актів, політичних актів держави, як в рф це війна в Україні.

Через призму автономії державних інституцій це проявляється як заміщення формального верховенства права на індивідуальні мережі доступу. Через економічну свободу як тінновий інструмент зниження вартості трансакцій у дисфункціональній регуляторній економіці.

У цьому сенсі корупція стає інституційним сурогатом: вона компенсує дефіцит адміністративної спроможності, швидкості публічних сервісів та правової визначеності. Тобто на макрорівні суспільство не підтримує корупцію, але на мікрорівні раціонально її використовує як інструмент адаптації до державних провалів регулювання відносин (state failure).

Це пояснює парадокс, коли країни з високою декларативною підтримкою верховенства права одночасно демонструють високу толерантність до «побутової» корупції, бо без підкупу або без винагороди вирішити просту справу не можливо. У цій точці корупція артикулюється не як право де-юре, а як соціально-економічна практика, що претендує на функціональну легітимність. Це не нормативне право, а де-факто толерована поведінка, яка апелює до двох принципів.

Перший - інтуїтивна автономія: я маю право обирати засоби захисту власних інтересів, якщо держава не надає їх формально.

Другий - економічна свобода: я маю право купувати доступ до державних послуг на тінновому ринку, якщо формальний ринок недієздатний.

Критична межа цього наративу полягає в тому, що квазіправо не є моральним виправданням. Це соціологічний опис нормалізованої девіації у інформаційному суспільстві, ситуація, де корупція неминуха, а не ситуація, де корупція добра. Навіть у випадку функціональної заміни корупція залишається правопорушенням, бо її системні наслідки непропорційні індивідуальній меті. Квазіправо не витримує тесту пропорційності на рівні правового порядку. Визнання корупції як права означало б легітимацію руйнування самої можливості правопорядку.

Держава, яка дозволяє корупцію як право, перестає бути державою: вона стає лише фасадом для приватного привласнення публічних функцій. Поруч з цим, модель квазіправа на корупцію описує траєкторію деградації, а не легітимації. Вона показує, як інституційний провал породжує функціональні субститути, які нормалізуються у соціальній практиці, але залишаються юридично й етично неприйнятними. Це не право, а симптом відсутності права, маркер того, що формальний правовий порядок втратив спроможність забезпечувати базові блага.

У цьому сенсі право на корупцію є оксиморомом, що розкриває структурний конфлікт між індивідуальною раціональністю та колективною інституційною логікою. Воно не може бути визнане правом, бо його визнання знищило б саму можливість правопорядку. Корупція як квазіправо є граничним випадком інституційної кризи, точкою, в якій соціальна практика і правова норма остаточно розходяться, залишаючи індивіда у просторі між функціональною необхідністю та нормативною заборонаю.

■ САМОВРЯДУВАННЯ

Зміцнення місцевих і регіональних органів влади

23 лютого 2026 року на базі Юридичного факультету Ужгородського національного університету відбулася презентація міжнародного проекту «Стийкі місцеві та регіональні органи влади в Україні та країнах Вишеградської четвірки шляхом співпраці».

Ініціатива реалізується у партнерстві з інституціями країн Вишеградської четвірки за підтримки Міжнародного Вишеградського фонду та за участі Національної академії правових наук України.

З вітальним словом до учасників звернувся президент НАПрН України Володимир Журавель, який наголосив, що в умовах повномасштабної війни питання національної стійкості набуло стратегічного значення для держави, а місцеве самоврядування стало одним із ключових елементів забезпечення життєздатності країни. інфраструктури, демонструючи високий рівень управлінської відповідальності. Особливу увагу у виступі було приділено необхідності формування цілісної концепції національної системи стійкості, що має отримати належне нормативно-правове закріплення та інтегруватися в загальнодержавну політику.

З вітальними словами також виступив проректор Ужгородського національного університету Мирослава Лендьял, голова Закарпатської обласної ради Роман Сарай, заступник голови Закарпатської обласної державної адміністрації Юрій Гузинець, міський голова Ужгорода Богдан Андрійів. Від НАПрНУ у заході також взяли участь члени-кореспонденти НАПрН України Анастасія Мерник та Ярослав Лазур.

Участь Національної академії правових наук України в реалізації проекту засвідчує активну позицію Академії у науковому супроводі процесів реформування публічного управління, розвитку регіональної політики та зміцнення правових засад післявоєнної відбудови держави.

Підготовлено за матеріалами НАПрНУ

■ СУСПІЛЬСТВО

Зайнятість населення отримала нормативне визнання

Кабінет міністрів України затвердив Стратегію зайнятості населення на період до 2030 року.

Документ розроблений Міністерством економіки, довілля та сільського господарства України і закладає основи нової державної політики, спрямованої на відновлення економіки, подолання дефіциту кадрів і підготовку до членства в ЄС. Як йдеться на сайті міністерства, стратегія зайнятості визначає цільові показники до 2030 року, серед яких зростання кількості зайнятих на 2 млн осіб, а також зниження безробіття до 9,9%. «Розвиток ринку праці — один із ключових чинників економічного відновлення України.

Стратегія зайнятості до 2030 року створює умови, за яких люди зможуть працювати, підвищувати кваліфікацію та опанувати нові професії саме в Україні, а бізнес — знаходити необхідні кадри», — наголосив міністр економіки Олексій Соболев. Як зазначили у відомстві, документ визначає шість основних цілей, серед яких: забезпечення вчасного задоволення попиту роботодавців на робочу силу та цифрова трансформація ринку праці; узгодження системи освіти з попитом роботодавців; стимулювання формальної зайнятості та забезпечення інклюзивності й усунення бар'єрів; стимулювання формальної зайнятості та забезпечення гідної оплати праці; зміцнення інституційної спроможності ринку праці; гармонізація системи зайнятості й охорони праці з *acquis* ЄС.

Затвердження стратегії є частиною виконання зобов'язань України в рамках ініціативи *Ukraine Facility* та орієнтиром для адаптації законодавства до стандартів ЄС. Як повідомлялося, учасники проведеного в жовтні консенсус-прогнозу, очікують у 2026 році рівень безробіття близько 12,3% і до 10,5% у 2028 році. Раніше повідомлялося, наскільки суттєвою є різниця між показниками середньої зарплати за даними Держстату та податкової звітності компаній.

Підготувала **Олена КОВАЛЕНКО**,
за матеріалами NV

Криза зайнятості та потреба в міністерстві праці

Січень яскраво засвідчив слабкість держави у вирішенні повсякденних проблем і за безпеченні соціальної справедливості. Через це наслідки російських ударів відчуваються ще дошкульніше. У критичні моменти, коли інфраструктура дає збій, тягар падає на простих трудяг з мозолями, які на межі можливостей ремонтують і відновлюють. Втраховуючи брак робочих рук у критично-важливих секторах, ми ще більше відчуватимемо погіршення рівня життя. Тим часом влада вдає бурхливу діяльність, то закликаючи людей покинути міста, то приречено благаючи повертатися з-за кордону.

Віталій ДУДІН,
експерт з трудового права

Та дещо лишається незмінним: замість системної турботи про права людини праці, держпарат адаптується під приватні інтереси — кон'юнктуру ринку чи очікування роботодавців. Виявляється, ми можемо знайти мільйони на бонуси для еліти з наглядових рад або переписувати трудове законодавство для повоєнного ринку праці, але не можемо дати зараз роботу і зарплату на рівні фактичного прожиткового мінімуму мільйонам людей.

На цьому тлі своєю стійкістю вражає українська армія, яка щоденно виконує бойові задачі. Але без зміцнення тилу її становище буде нестерпним: це виразиться як у відсутності умов для відновлення, так і на занепаді волонтерських ініціатив. Тил може занепасти швидше за фронт і коріниться це у непродуманій політиці в сфері зайнятості.

Лише у Києві на одного (офіційного) безробітного припадає 24 вакансії — це небувалий показник, який свідчить про брак робочих рук. Тоді як обсяги економічно неактивного населення в Україні зростають: за даними ПФУ, кількість одержувачів зарплат за рік зменшилася на 0,43 млн осіб. Без роботи по факту сидять мільйони, але держава не займається залученням цих людей до працевлаштування.

І це, зазначу, є парадоксом в історії. Бо війни спонукають до посилення планування, подолання безробіття та пожвавлення індустріалізації. Прикладом є Велика Британія в часи Другої світової, коли держава брала відповідальність за забезпечення потреб ключових для перемоги індустрій та планомірно спрямовувала людей туди, де їх навички будуть корисними. Наша держава навпаки пускає процеси на самоті, а потім сама страждає від цього.

Болісна ситуація з (не)виплатами працівникам критичної інфраструктури у разі травмування росією — вершина безпорадності держави перед прогнозованими ви-

кликами. Але це симптом ширшої проблеми. Найбільшою загрозою після російської агресії є політика ігнорування проблем людей праці. Як наслідок, вони втрачають мотивацію, усуваються або дистанціюються від держави.

Соціально-трудова сфера належно не координується, бо вона розтягнута між міністром економіки (сфера зайнятості) та міністром соціальної політики (соціальне страхування). З цього випливають наступні проблеми: відсутність управління трудовими ресурсами — обсяги навчання робітників недостатні, а залучення до суспільно-необхідних робіт має винятковий характер; втрата привабливості статусу працівника через незахищеність — на час війни роботодавці можуть ухвалити жорсткі рішення, а інспекції праці не протидіють зловживанням; невідповідність соціального страхування — у разі безробіття люди отримують мізерні кошти від центру зайнятості, а отримання коштів у разі виробничого каліцтва стає все важчим.

Через усе це люди втрачають віру у те, що їх праця цінується, а зв'язок між ними і владою слабе. Усунення держави від регулювання призводить до накопичення проблем і дезінтеграції суспільства.

Нам потрібно створити міністерство праці, яке опікуватимуться проблемами людей праці, поверне їм суб'єктність й покінчить з перетворенням їх на бездушний «людський капітал» у руках роботодавця. Очолити таке міністерство має людина, дотична до профспілок, щоб відновити баланс у відносинах. Подібний орган був складовою британської моделі воєнної економіки, досвід якої є неоціненним. Пріоритетом має бути не реформування заради кращого бізнес-клімату, а забезпечення потреби держави у робочій силі та потреб працівників у гідних умовах праці.

Євген Чикаленко:

Патріот. Громадянин. Українець

А ще він був людина, яка любила Україну не лише словом, а й «до глибини власної кишені».

У часи, коли бути українцем було справою збитковою і навіть небезпечною, Євген Чикаленко зробив неймовірне — він перетворив мейнстрім на справжню зброю. Поки одні виголошували палкі промови про любов до рідного краю, цей успішний землевласник методично витрачав свої статки на те, щоб українське слово просто вижило. Без нього ми б не мали ні першої щоденної газети, ні цілого покоління інтелігенції, яке згодом творило УНР.

Це історія про справжнього «менеджера українського відродження», який знав, що ідеї без фінансування залишаються лише мріями.

Аграрний геній та вчитель для селян. Чикаленко не був просто «багатієм». Своє господарство на Переяславщині він зробив зразковим, використовуючи найсучасніші технології того часу. Але головне те, що він хотів, щоб і звичайний селянин жив заможного. Його серія брошур «Розмови про сільське господарство» розійшлася півмільйонним накладом. Він писав їх простою мовою, вчив людей правильно сіяти й доглядати худобу, бо вірив, що тільки заможний і освічений господар зможе побудувати вільну державу.

Газета «Рада»: Проект, що тримався на одній людині. У 1906 році він почав видавати першу щоденну українську газету «Рада». Це була його особиста «фінансова прірва». Газета майже ніколи не була прибутковою, і Чикаленко роками покривав її дефіцит із власної кишені, продаючи землю та відмовляючи собі в розкошах. Коли друзі запитували, навіщо він це робить, він відповідав, що газета це єдиний орган, який зшиває українців в одну націю. Без «Ради» не було б того інтелектуального вибуху 1917 року.

Кононівка: Притулок для геніїв. Мало хто знає, що знаменита новела Михайла Коцюбинського «Intermezzo» була написана саме в маєтку Чикаленка у Кононівці. Євген Харлампійович був не просто спонсо-

ром, а другом для українських митців. Він допомагав Франку, платив стипендії молодим письменникам, фінансував роботу Наукового товариства імені Шевченка. Він створив середовище, де українська культура могла дихати, поки імперія намагалася її задушити.

Принциповість вище за булаву. Чикаленко був настільки авторитетним, що в 1918 році його розглядали як одного з головних кандидатів на посаду Гетьмана України. Але він відмовився, бо залишався переконаним демократом. Навіть в еміграції, живучи в Празі майже в злиднях, він продовжував працювати над словниками та мемуарами. Він помер у 1929 році, заповівши розвіяти свій попіл над полями рідної України.

Чому він важливий сьогодні? Євген Чикаленко це приклад «дієвого патріотизму». Він не чекав слушного моменту чи допомоги від держави, він сам був цілою інституцією. Його життя вчить нас, що культура потребує не лише натхнення, а й твердого економічного фундаменту. Він був тим фундаментом, на якому ми стоїмо й донині.

«Легко любити Україну до глибини душі, спробуйте полюбити її до глибини своєї кишені», — цей вислів Чикаленка став його головним заповітом для всіх наступних поколінь українців. — почуватється вдячно в Київ.

Підготовлено за матеріалами Вікіпедія

Народжено нове свято!

Ідея вшанування Дня української жінки 25 лютого формується як відповідь на потребу в символічній даті, пов'язаній із національним культурним контекстом.

День народження Лесі Українки поступово сприймається не лише як пам'ятна дата видатної письменниці, а як узагальнений образ жіночої сили, інтелекту та громадянської позиції в історії України. Саме тому 25 лютого дедалі частіше згадують як день, що може об'єднати різні покоління українок навколо спільних цінностей. 25 лютого не є офіційним святом, але дедалі більше згадується в культурному та освітньому просторі як день, присвячений ролі жінки в історії України на відміну від традиції 8 березня.

На відміну від звичної дати, яка має складне історичне походження, 25 лютого пропонує інший культурний фокус — через національні постаті, мову та історичний контекст, без заперечення значення міжнародних традицій. Наша Леся Українка — символ інтелекту та незламності. Леся Українка (справжнє ім'я — Лариса Петрівна Косач, народилася 25 лютого 1871, Новоград-Волинському, наразі місту повернуто історичну назву — Звягель).

У сучасній українській традиції вона входить до переліку найвідоміших жінок давньої та сучасної України. Вона письменниця, поетеса, публіцист. Писала в жанрах поезії, лірики, епосу, драми, прози, публіцистики, розвинула жанр драматичної поеми в українській літературі. Працювала в галузі фольклористики (наспівала 220 народних мелодій) і активно долучалася до процесів українського жіночого руху та національного відродження.

Підготувала Яна ХОЛОД,
спеціально для ЮВУ.

Укрзалізниця роз'яснила чи мають право пасажирів з верхніх полиць сидіти на нижніх

Мабуть, кожен хто користується послугами Укрзалізниці на великій відстані за дававсь питанням, чи правильно, коли пасажири з верхніх полиць сидять на чужому місті годинами, а пасажир нижньої полиці не може відпочити, поспати або просто випрямити ноги? Питання використання місць у плацкартних та купейних вагонах часто спричиняє конфлікти між пасажирами.

Особливо гострі суперечки виникають навколо того, скільки часу пасажир із верхньої полиці може сидіти на нижній. При цьому вартість квитків на верхні та нижні місця однакова, що ще більше посилює непорозуміння. Національний перевізник «Укрзалізниця» вирішив поставити крапку у цій актуальній дискусії. Компанія вперше офіційно відповіла на запитання, чи мають право пасажири із верхніх полиць сидіти

на нижні. Відповідь була опублікована в соцмережі Threads.

Що кажуть Правила перевезення пасажирів: «Згідно з Правилами перевезення пасажирів, кожен пасажир має право користуватися лише тим місцем, яке зазначено у квитку, протягом усієї поїздки. Пасажир з квитком на нижню полицю не повинен надавати її для сидіння пасажиру з верхньої полиці, навіть перед кінцевою

станцією. Розміщення на нижній полиці можливе лише за взаємною згодою пасажирів», — повідомили в УЗ. Таким чином, офіційна позиція перевізника є чіткою: пасажир із верхньої полиці може скористатися нижньою лише за домовленістю із її власником. Примусово вимагати надання місця для сидіння неможливо, незалежно від тривалості поїздки або часу доби. Це роз'яснення покликане знизити кількість конфліктних ситуацій у вагонах та нагадати пасажирам про важливість взаємоповаги та взаєморозуміння під час подорожей.

Власна інформація ЮВУ

Безкоштовне житло у минулому, відтепер лише оренда!

В Україні офіційно стартує масштабна житлова реформа. Закон № 4751-IX від 13.01.2026 року «Про основні засади житлової політики» впроваджує сучасні європейські механізми замість застарілих «черг», що тягнулися десятиліттями.

Ключові положення: Повна цифровізація (ст. 31-32) Створюється Єдина інформаційна система житлової політики. Усі черги, фонди та заявки стають прозорими. Громадяни зможуть онлайн відстежувати свій статус; Пріоритет соціальної оренди (ст. 29) Держава відходить від безоплатної роздачі квартир у власність. Основний інструмент — соціальна оренда. Житло залишається у власності громад, що дозволяє використовувати його для наступних поколінь; Заборона приватизації (ст. 13-15) Соціальне та службове житло відтепер не підлягає приватизації. Це запобіжник від вимивання житлового фонду, який раніше «роздавали» чиновникам та приближеним особам; Адресна допомога на оренду (ст. 6, 29) Запроваджу-

ється механізм субсидювання оренди для вразливих верств населення. Громада може компенсувати частину або повну вартість оренди житла у приватному секторі.

Закон також містить і певні «вузькі місця», на які варто звернути увагу: Ризик «ручного» управління в цифрових реєстрах: Хоча система цифрова, алгоритм визначення «пріоритетності» (бальна система) може бути виписаний у підзаконних актах так, що залишатиме простір для маніпуляцій з боку місцевих чиновників.

Невизначеність фінансування (ст. 14): Більшість інструментів покладаються на місцеві бюджети або міжнародних донорів. У дефіцитних громадах закон може залишитися лише «на папері» через відсут-

ність коштів на будівництво фондів соціального житла.

Критерії «соціальної потреби»: Існує ризик суб'єктивізму при оцінці майнового стану заявника. Якщо критерії будуть розмитими, соціальну оренду можуть отримувати особи, які фактично мають ресурси для комерційного житла.

Корупція при залученні приватних операторів: Механізми державно-приватного партнерства у будівництві житла часто стає джерелом зловживань із земельними ділянками громад.

Висновок: Закон — це величезний крок уперед, але його реальна ефективність залежатиме від якості підзаконних актів Кабінету Міністрів та жорсткого громадського контролю.

Підготував **Вадим ЧУНЖИН**, адвокат

РЕДАКЦІЙНА РАДА:
Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ,
шеф-редактор газети
«Юридичний вісник України»;
Олексій БАГАНЕЦЬ,
державний радник юстиції
2 класу, заслужений юрист України;

Сергій ДЕМСЬКИЙ,
заступник головного редактора газети
«Голос України»;
Святослав ПІСКУН,
голова Союзу юристів України;
Олег ЗАЙЧУК,
академік НАПрНУ;

Олександр КОПИЛЕНКО,
академік НАН України;
Олена ОРЛЮК,
директорка УКРНОІВІ;
Євген СТРЕЛЬЦОВ,
д.ю.н., доктор теології, член-
кореспондент НАПрНУ;
Микола ОНІЩУК,

ректор НШСУ, д.ю.н.;
Олександр ПЕТРИШИН,
суддя КСУ;
Анжела СТРИЖЕВСЬКА,
завідувачка кафедри Інституту права
КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н.;

»ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК УКРАЇНИ«

загальнонаціональний правовий тижневик
Редакція газети — колективний асоційований
член Союзу юристів України
Виходить з квітня 1995 року
(uvu_golovred@ukr.net)

Засновник — ТОВ «Юрінком Прес»
Головний редактор — Віктор Ковальський
Відповідальний секретар — Олена ДОЦЕНКО
Редактор відділу правових новин — Максим БОНДАР

Юридичні оглядачі —
Юрій КОТНЮК
Сергій ТЕНЬКОВ
Літературний редактор — Інна ЛЕХОВА
Комп'ютерна верстка — Дар'я КОСТЮКОВА

ЗМІСТ

КЛЮЧОВІ РІШЕННЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЗА 2026 РІК

Витрати на лікування потерпілого від ДТП, яким спричинено тяжке тілесне ушкодження, має відшкодувати особа, яка вчинила злочин, а не страхова компанія.....	2
Річний строк для звернення роботодавця з позовом про стягнення майнової шкоди з працівника обчислюється з дня її виявлення, зокрема з дня підписання акта перевірки чи ревізії	2
Попередній договір не може визнаватися удаваним у частині окремих положень, оскільки удаваність може існувати щодо виду правочину, а не його окремих умов	3
Не потрібно окремого наказу роботодавця для припинення строкового трудового договору, якщо ним передбачено, що останній день строку є останнім робочим днем.....	4
Положення чинного ЦК України не застосовуються до правочинів, учинених до набрання ним чинності, зокрема й щодо нікчемності	4
Виселення зі службового житла, яке не є єдиним місцем проживання для особи чи її сім'ї, не порушує справедливого балансу між суспільним інтересом і правами цієї особи	5
Власник земельної ділянки, межі якої накладаються на сусідню ділянку, може захистити своє право власності шляхом усунення перешкод у користуванні ділянкою	5
Інформація про можливі правопорушення посадовців у колективному зверненні до державних органів не є поширенням недостовірної інформації про них.....	6

НАЙВАЖЛИВІШІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЗА ДВА ТИЖНІ

Родини загиблих поліцейських мають право на пільги, гарантії та компенсації за наявності відповідного посвідчення	7
13 видів порушень академічної доброчесності	7
90 днів додаткової відпустки для всіх звільнених з полону військових	7
Безоплатна передача земельних ділянок захисникам під час війни	8
Заборону ввезення товарів з рф подовжено ще на рік.....	8
Е-декларування права на промислове рибальство та дослідний вилов	8
Подання на компенсації за розмінування сільгоспземель формуватимуть щомісяця до 25 числа	8
Застосування Національного переліку відходів відклали ще на рік.....	8

Ключові рішення Верховного Суду за 2026 рік

Витрати на лікування потерпілого від ДТП, яким спричинено тяжке тілесне ушкодження, має відшкодувати особа, яка вчинила злочин, а не страхова компанія

5 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду року у справі № 308/1463/19 задовольнив касаційну скаргу прокурора, який доводив, що витрати лікувального закладу на лікування потерпілого від злочину не можуть бути відшкодовані за договором обов'язкового страхування страховою компанією.

Заступник керівника обласної прокуратури в інтересах держави в особі департаменту охорони здоров'я обласної державної адміністрації звернувся до суду з позовом до винуватця ДТП про стягнення витрат на стаціонарне лікування особи, яка потерпіла від злочину. На обґрунтування заявлених вимог зазначав, що вироком суду, який набрав законної сили, відповідача визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК України, та призначено йому покарання у вигляді позбавлення волі строком на три роки, від відбуття якого було звільнено за амністією. У зв'язку з отриманими тілесними ушкодженнями потерпіла від ДТП перебувала на стаціонарному лікуванні в обласному клінічному центрі нейрохірургії та неврології, який фінансується за кошти департаменту охорони здоров'я обласної державної адміністрації. Витрати на стаціонарне лікування потерпілої склали 38 366,00 грн, які прокурор просив суд стягнути з відповідача на користь держави.

Суд першої інстанції позов задовольнив з тих мотивів, що витрати закладу охорони здоров'я на стаціонарне лікування потерпілої від злочинного діяння повинні бути відшкодовані особою, яка вчинила кримінальне правопорушення, та зараховані до відповідного бюджету або на користь юридичної особи (відомства), якій належить заклад охорони здоров'я.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову, обґрунтовуючи тим, що в разі вчинення ДТП з вини особи, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, витрати на лікування потерпілого, які поніс заклад охорони здоров'я, має відшкодувати страхова компанія в межах ліміту відповідальності за договором страхування.

Верховний Суд, розглянувши касаційну скаргу прокурора, вказав, що питання про відшкодування витрат на стаціонарне лікування потерпілого вирішується згідно з Порядком обчислення розміру фактичних витрат закладу охорони здоров'я на стаціонарне лікування потерпілого від злочинного діяння та зарахування стягнених з винних осіб коштів до відповідного бюджету і їх використання, затвердженим постановою КМ України від 16.07.1993 № 545.

Сума коштів, що підлягає відшкодуванню, визначається закладом охорони здоров'я, в якому перебував на лікуванні потерпілий, з урахуванням кількості ліжко-днів, проведених ним

у стаціонарі, та щоденної вартості його лікування. Термін і обґрунтованість перебування потерпілого від злочину на стаціонарному лікуванні визначається на підставі даних лікувального закладу, де він перебував на лікуванні.

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» страховим випадком є ДТП, що сталася за участю забезпеченого транспортного засобу, внаслідок якої настає цивільно-правова відповідальність особи, відповідальність якої застрахована, за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю та/або майну потерпілого.

Сторонами договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів є страхувальник та страховик. Договір укладається з метою забезпечення прав третіх осіб (потерпілих) на відшкодування шкоди, завданої цим третім особам (потерпілим) унаслідок скоєння ДТП за участю забезпеченого транспортного засобу.

Отже, витрати лікувального закладу на лікування потерпілого від злочину не можуть бути відшкодовані за договором обов'язкового страхування страховою компанією.

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/131632792*

Річний строк для звернення роботодавця з позовом про стягнення майнової шкоди з працівника обчислюється з дня її виявлення, зокрема з дня підписання акта перевірки чи ревізії

5 листопада 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 211/447/23 задовольнив касаційну скаргу колишнього працівника, який заподіяв шкоду роботодавцю.

АТ «Укрзалізниця» звернулася із позовом до колишнього працівника про відшкодування майнової шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що відповідач, призначений на посаду начальника станції, неналежно виконував службові обов'язки, що призвело до недобору платежів.

Перевіркою виявлено недоотримання АТ «Укрзалізниця» 9 041 345,40 грн з ПДВ, що підтверджено матеріалами кримінального провадження, яке, своєю чергою, закрито у зв'язку із закінченням строків давності, а цивільний позов залишено без розгляду.

Позивач вважав, що відповідач несе повну матеріальну відповідальність за завдану ним шкоду.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову у зв'язку з пропуском позовної давності, мотивуючи рішення тим, що на момент подання цивільного позову в межах кримінального провадження позовна давність відповідно до ст. 267 ЦК України уже сплила. Згідно з ч. 7 ст. 128 КПК України позов може бути поданий у порядку цивільного судочинства, однак позовна

давність за цивільним законодавством закінчилася ще до звернення з позовом у кримінальному провадженні, тому спеціальні правила ст. 265 ЦК України не підлягають застосуванню.

Апеляційний суд рішення скасував, ухвалив нове судове рішення про часткове задоволення позову та стягнув майнову шкоду, завдану кримінальним правопорушенням, у розмірі 7 504 114,30 грн, мотивуючи рішення тим, що перебіг позовної давності у спорах про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, починається з моменту повідомлення особи про підозру (08.07.2021), а не з моменту виявлення факту завдання збитків, а позов подано у січні 2023 року, позовна давність не пропущена. Акт перевірки від 03.08.2017 лише констатував недобір плати без визначення винної особи, тому АТ «Укрзалізниця» не набуло права вимоги до відповідача на той час.

Через особливості ст. 128 КПК України цивільний позов у кримінальному провадженні може бути пред'явлений лише до підозрюваного або обвинуваченого — саме з цього моменту настає можливість реалізації вимоги і, відповідно, початок перебігу позовної давності. Кримінальне провадження щодо відповідача закрито у зв'язку із закінченням строків давності, що є нереабілітуючою підставою, а завдані ним збитки підтверджено експертизою у розмірі 7 504 117,30 грн та підлягають відшкодуванню.

Верховний Суд, розглянувши касаційну скаргу відповідача, вказав, що строк звернення до суду у справах щодо трудових правовідносин врегульовано положеннями КЗпП України. Для звернення власника або уповноваженого ним органу до суду в питаннях стягнення з працівника майнової шкоди, заподіяної підприємству, установі, організації, ч. 3 ст. 233 КЗпП України такий строк встановлюється в один рік з дня виявлення заподіяної працівником шкоди. Днем виявлення шкоди, встановленої в результаті інвентаризації матеріальних цінностей, при ревізії або перевірці фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації, слід вважати день підписання відповідного акта або висновку.

Реєстрація в ЄРДР повідомлення про кримінальне правопорушення, повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, день ухвалення вироку чи ухвали суду за правилами КК України щодо відповідача не усуває юридичного значення доведених до відома юридичної особи актів, висновків та інших документів, що підтверджують факт завдання шкоди внаслідок порушення покладених на працівника трудових обов'язків. Суд першої інстанції правильно врахував обставини щодо проведення перевірки позивачем та складення акта перевірки від 03 серпня 2017 року, в ході якої встановлено загальний недобір плати по станції, начальником якої у відповідний період був відповідач, якими підтверджується початок перебігу строку звернення до суду з позовом про стягнення з працівника матеріальної шкоди, та обґрунтовано вважав, що на момент пред'явлення (27.07.2021) позивачем такого цивільного позову в межах кримінального провадження від 05.10.2020 цей строк вже сплив. Суд першої інстанції застосував правила ЦК України і не врахував, що спірні відносини щодо відшкодування шкоди, заподіяної працівником підприємству, врегульовано нормами КЗпП України, ст. 233 якого встановлено строк звернення до суду в один рік з дня виявлення заподіяної працівником шкоди.

Отже, Верховний Суд ухвалу апеляційного суду скасував, а рішення суду першої інстанції змінив, виклавши його мотивувальну частину в редакції своєї постанови.

Рішення в ЄДРСР —
reestr.court.gov.ua/Review/131713281

Попередній договір не може визнаватися удаваним у частині окремих положень, оскільки удаваність може існувати щодо виду правочину, а не його окремих умов

12 листопада 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 372/3100/23 залишив без задоволення вимогу скаржника про визнання окремих пунктів попередніх договорів удаваними.

Продавець земельних ділянок позивався до ТОВ про визнання окремих пунктів попередніх договорів купівлі-продажу земельних ділянок удаваними. На обґрунтування заявлених вимог зазначав, що сторони уклали попередні договори щодо трьох земельних ділянок, за умовами яких відповідач мав у певний строк перерахувати кошти як на підтвердження наміру укласти основні договори.

Кошти було перераховано, сторони погодили, що у разі неукладення основних договорів кошти залишаються у позивача як узгоджене сторонами забезпечення виконання зобов'язань за договорами, а відповідач гарантував не вимагати повернення цих грошей за будь-яких обставин. Основні договори не було укладено через перебування продавця в Єдиному реєстрі боржників.

Згодом відповідач почав вимагати повернення коштів, однак позивач зазначив, що відомості про його борги існували й раніше, а положення про неповернення коштів були узгоджені сторонами в договорі. Позивач вказував, що вимога ТОВ про повернення коштів є неправомірною, зважаючи на справжній первинні наміри сторін, оскільки платежі фактично здійснювалися не як попередня оплата за спірні ділянки, а як частина вартості земельних ділянок інших осіб, що підтверджується окремим меморандумом.

Сума вартості ділянок за попередніми договорами була навмисно завищена на суму в розмірі 700 000,00 дол. США, аби забезпечити розрахунки за інші ділянки. Таким чином, умови попередніх договорів щодо оплати та вартості ділянок є частково удаваними, оскільки сплачені кошти були фактичним розрахунком за інші об'єкти, і сторони погодили неповернення цих сум. Однак відповідач вимагав повернення нібито передоплати за попередніми договорами, порушуючи справжній зміст правовідносин.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився й апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, мотивуючи тим, що позивачем не доведено, що сторони, укладаючи попередні договори, мали на меті встановлення інших цивільно-правових відносин, ніж ті, що передбачені умовами таких договорів; доводи позивача не можуть свідчити про удаваність окремих пунктів попередніх договорів; позивач не вказує, на захист яких конкретних прав та законних інтересів, порушених (оспорених, невизнаних) цими «удаваними» умовами, спрямований його позов; позовні вимоги зводяться лише до вимог про визнання певних умов попередніх договорів удаваними, а вимог про визнання цих умов недійсними позивач не заявляв і не обґрунтував, які саме наслідки удаваного правочину необхідно застосувати до спірних правовідносин; обраний позивачем спосіб захисту його порушених прав або законних інтересів не є ефективним та самостійним.

Верховний Суд, розглянувши касаційну скаргу позивача, змінив судові рішення попередніх інстанцій, виклавши їх мотивувальні частини в редакції своєї постанови з огляду на таке.

Попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором. Законом може бути встановлено обмеження щодо строку (терміну), в який має бути укладений основний договір на підставі попереднього договору (ст. 635 ЦК України). Статтею 235 ЦК України передбачається удаваність щодо виду правочину; нормами ЦК України не допускається такої правочинної конструкції, як удаваність в частині умов правочину. Тому попередній договір не може бути кваліфікований як удаваний в частині його окремих умов.

Водночас суд апеляційної інстанції погодився з висновками суду першої інстанції про відсутність підстав для задоволення позовних вимог та залишив його рішення без змін, не звернувши уваги на те, що наведені судом першої інстанції підстави є взаємовиключними. Тому судові рішення слід змінити в мотивувальній частині, виключивши посилання на обрання позивачем неефективного способу захисту, а в іншій частині залишити без змін.

Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/131922074

Не потрібно окремого наказу роботодавця для припинення строкового трудового договору, якщо ним передбачено, що останній день строку є останнім робочим днем

12 листопада 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 552/8737/24 відмовив у задоволенні касаційної скарги колишньої директорки комунального підприємства, яка наполягала, що трудові відносини з нею не припинено.

Колишня директорка «Лабораторії контролю і умов праці» позивалася до обласної ради та комунального підприємства про визнання трудових обов'язків припиненими, стягнення середнього заробітку та відшкодування моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог посилалася на те, що між нею та обласною радою було укладено строковий контракт на посаду директора строком до 18.12.2017, останній день дії якого є останнім днем роботи. 18.12.2017 вона подала заяву про звільнення у зв'язку із закінченням строку контракту, однак розпорядчий акт не було видано, запис у трудову книжку не внесено, розрахунок не проведено, трудову книжку не видано.

23.05.2018 вона звернулася з вимогою оформити звільнення, але з листа ОДА вбачається, що її трудові відносини вважаються безстроковими. Після завершення строку контракту вона ще певний час виконувала посадові обов'язки до – до 19.02.2018. Розпорядчий акт про припинення трудових відносин з нею так і не було видано.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився й апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, мотивуючи рішення тим, що між позивачем та обласною радою було укладено строковий трудовий договір, дія якого припиняється у визначений сторонами строк, тому припинення трудових відносин з позивачем не пов'язано з прийняттям обласною радою рішення про її звільнення.

Верховний Суд, розглянувши касаційну скаргу позивачки, погодився з висновками судів з огляду на таке. Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 36 КЗпП України підставою припинення трудового договору

є закінчення строку (п.п. 2 і 3 ст. 23), крім випадків, коли трудові відносини фактично тривають і жодна з сторін не поставила вимогу про їх припинення.

Відповідно до пунктів 1.2, 1.3 Положення про порядок призначення на посаду та звільнення з посади керівників підприємств (установ, організацій, закладів), які належать до спільної власності територіальних громад сіл, селищ і міст області, укладення та розірвання з ними контрактів, затвердженого рішенням третього пленарного засідання сьомої сесії обласної ради сьомого скликання від 14.06.2016 № 132, дія цього Положення поширюється на керівників комунальних підприємств, установ, організацій та закладів, що є у спільній власності територіальних громад сіл, селищ і міст області.

Наймання на роботу керівників об'єктів спільної власності територіальних громад сіл, селищ і міст області (далі – керівник) здійснюється рішенням обласної ради (далі – обласної ради) шляхом укладення з ними контрактів. Сторонами укладення контракту є обласна рада та керівник.

Згідно з п. 1.7 вказаного Положення день закінчення строку дії контракту є останнім днем роботи керівника. Керівник вважається звільненим, а обов'язки керівника виконує його заступник чи інша уповноважена особа, що призначається розпорядженням голови обласної ради. Аналогічні положення закріплені у пунктах 5.2, 6.2 контракту від 19.12.2014, укладеного з позивачкою.

Отже, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку, що контракт припиняється на підставі закінчення терміну його дії, а не на підставі рішення обласної ради.

Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/131791822

Положення чинного ЦК України не застосовуються до правочинів, учинених до набрання ним чинності, зокрема й щодо нікчемності

12 листопада 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 523/16628/23 задовольнив касаційну скаргу спадкоємця у справі про визнання незаконною відмови у вчиненні нотаріальної дії.

Особа звернулася до суду із позовом про визнання незаконною відмови приватного нотаріуса у видачі їй свідоцтва про право на спадщину за законом на 1/4 частини квартири.

Постанова про відмову мотивована тим, що при відкритті спадкової справи нотаріусу надано документ, що підтверджує право власності спадкодавця на квартиру, а саме договір купівлі-продажу нерухомого квартири, виданий Одеською універсальною біржею 20 травня 1998 р., зареєстрований Одеським міським бюро технічної інвентаризації та реєстрації об'єктів нерухомості, 22 червня 1998 р.. Згідно із Законом України «Про товарну біржу» (в редакції від 16 лютого 1993 р.) біржові операції дозволяється здійснювати тільки членами біржі або брокерами. Договір було укладено зі сторони покупців фізичною особою від імені неповнолітньої особи.

При прийнятті постанови нотаріус керувалась статтями 46, 49, 50 Закону України «Про нотаріат», статтями 220, 334 ЦК України, статтями 15, 16 Закону України «Про товарні біржі» в редакції від 16 лютого 1993 р.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовив, мотивуючи рішення

тим, що наданий позивачем договір купівлі-продажу не міг бути прийнятий нотаріусом як правовстановлюючий.

Верховний Суд, розглянувши касаційну скаргу позивача вказав, що правочин за своїм змістом та формою має відповідати вимогам законодавства, чинного на момент його укладення.

У цій справі слід застосовувати положення актів цивільного законодавства, чинних на момент виникнення спірних правовідносин, а саме ЦК УРСР 1963 року. Суди не звернули уваги на те, що договір купівлі-продажу, укладений у 1998 році, його учасниками не оспорювався і недійсним в судовому порядку не визнавався.

Крім того, суди не врахували наявність рішення суду у справі № 2-6324/2005, яким визначено частки у праві спільної власності за чотирма особами – по 1/4 частці спірної квартири за кожним.

Також поза увагою залишилось те, що нотаріус у постанові про відмову у вчиненні нотаріальної дії керувалася, в тому числі, положеннями ЦК України, які не можуть бути застосовані до правочину чи договору, який вчинявся під час чинності ЦК УРСР 1963 року. За таких обставин суди дійшли помилкових висновків про правомірність відмови нотаріуса у видачі свідоцтва про право на спадщину з підстав невідповідності правовстановлюючого документа вимогам законодавства.

За ЦК УРСР 1963 року не існувало конструкції нікчемного правочину — угода могла бути визнана недійсною виключно за рішенням суду.

Відмова нотаріуса у вчиненні нотаріальної дії на підставі невідповідності правовстановлюючого документа укладеного під час дії ЦК УРСР 1963 року, вимогам сучасного законодавства є неправомірною

Отже, Верховний Суд рішення судів скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив, визнав незаконною відмову приватного нотаріуса у видачі свідоцтва про право на спадщину за законом.

*Рішення в ЄДРСР —
reustr.court.gov.ua/Review/131852791*

**Виселення зі службового житла,
яке не є єдиним місцем проживання для особи
чи її сім'ї, не порушує справедливого балансу
між суспільним інтересом і правами цієї особи**

12 листопада 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 521/11914/21 відмовив у задоволенні касаційної скарги особи, яку виселили з квартири.

Квартирно-експлуатаційний відділ звернувся із позовом особи про виселення без надання іншого житлового приміщення із посиланням на те, що у спірній квартирі проживає особа, якій жодних дозвільних документів на його проживання у цьому приміщенні у встановленому законом порядку не надавалося. На вимогу про виселення жодних дій відповідачем вчинено не було.

Справу неодноразово розглядали суди різних інстанцій.

Суд першої інстанції позов задовольнив, мотивуючи тим, що позивач самовільно й без достатніх правових підстав зайняв спірну квартиру, а тому його виселення із незаконно займаної ним квартири не порушує справедливого балансу між потребами суспільства та потребами збереження фундаментальних прав особи.

Тривале проживання не є підставою для зайняття спірного житла. Суд дослідив пропорційність втручання у право особи на мирне володіння житлом відповідно до ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Апеляційний суд погодився з рішенням суду першої інстанції, при цьому врахував, що спірна квартира для відповідача не є єдиним житлом, а також не може визнаватися житлом, яке захищається п. 1 ст. 8 Конвенції, так як матеріалами справи не доведено існування достатнього та тривалого зв'язку відповідача зі спірною квартирою.

Верховний Суд, розглянувши касаційну скаргу відповідача, вказав, що виселення без надання іншого житла може застосовуватись до осіб, які самоправно зайняли жиле приміщення (ч. 3 ст. 116 ЖК України). Самоправним визнається зайняття житлового приміщення особою, яка усвідомлювала відсутність права на це, або зайняла приміщення після відмови у його наданні.

Єдиною підставою для вселення у службове житло є спеціальний ордер, виданий на підставі рішення про надання службового жилого приміщення (ст. 122 ЖК України). Проживання в службовому житлі без отримання спеціального ордеру, лише на підставі акта прийому-здачі квартири під охорону до визначення кандидатури на вселення, та остаточного оформлення документів з подальшим отриманням ордеру, є самоправним зайняттям житлового приміщення і є підставою для виселення.

Службове житло надається особі тимчасово та після того, як відпала підстава надання його працівнику, службове приміщення має бути повернене роботодавцю для того, щоб в ньому мали можливість проживати інші працівники. Отже, виселення особи зі службового житла після поліпшення її житлових умов переслідує легітимну мету в розумінні ст. 8 Конвенції.

Приміщення не може визнаватись житлом у розумінні п. 1 ст. 8 Конвенції, якщо особа не довела існування достатнього та тривалого зв'язку з ним. Наявність у члена сім'ї, зокрема дружини, іншого житла на праві власності, а також нетривалий період проживання у спірному приміщенні свідчать про те, що таке приміщення не є єдиним житлом особи та не підлягає захисту за ст. 8 Конвенції відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ.

*Рішення в ЄДРСР —
reustr.court.gov.ua/Review/131852910*

**Власник земельної ділянки,
межі якої накладаються на сусідню ділянку,
може захистити своє право власності шляхом
усунення перешкод у користуванні ділянкою**

26 листопада 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 185/6481/24 відмовив у задоволенні касаційної скарги власника земельної ділянки, який звернувся з позовом до власника сусідньої ділянки, треті особи: сільська рада, державна нотаріальна контора, державний реєстратор, - про визнання незаконними та скасування рішень про державну реєстрацію права власності, визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину за законом.

На обґрунтування заявлених вимог зазначав, що він успадкував після смерті батька земельну ділянку, а відповідач успад-

кував житловий будинок по сусідству та звернувся до суду з позовом до нього про скасування рішень сільської ради щодо відведення земельної ділянки його батьку та скасування запису про його право власності, мотивуючи тим, що частину спадкового домоволодіння (зокрема елементи огорожі) розташовано на цій ділянці. Позивач зазначав, що через реєстрацію права власності на житловий будинок та видачу відповідачу свідоцтва про спадщину, оспорується його право на успадковану ним земельну ділянку.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що під час здійснення державної реєстрації права власності на житловий будинок державним реєстратором були порушені вимоги ч. 3 ст. 10 Закону «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Однак фактично між сторонами існує спір щодо меж земельних ділянок, тому скасування рішення державного реєстратора, визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину та скасування державної реєстрації права власності не відновить порушеного права позивача.

Позивач обрав спосіб захисту права, який не відповідає змісту відповідного права чи інтересу, характеру його порушення та спричиненим цими діями наслідкам.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції щодо відсутності правових підстав для задоволення позовних вимог з огляду на обрання позивачем неналежащего способу захисту його прав.

Верховний Суд, розглянувши касаційну скаргу позивача, зазначив, що скасування державної реєстрації права власності на житловий будинок за спадкодавцем відповідача та за ним самим не приведе до захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав позивача. Між сторонами фактично існує спір щодо меж сусідніх земельних ділянок, зокрема в частині площі їх накладення.

Встановивши, що позивач не пред'являє жодних вимог щодо оспорювання права власності на житловий будинок, не входить до кола спадкоємців, яким могли б належати права на зазначене нерухоме майно, не є його користувачем, не оспорує факту належності такого майна померлому, а лише посилається на неправомірність дій відповідача, який, набувши у власність нерухоме майно, має намір оформити право на земельну ділянку, на якій воно розташоване, суди попередніх інстанцій дійшли вірного висновку, що скасування державної реєстрації права власності на зазначений житловий будинок за спадкодавцем відповідача та за ним самим не приведе до захисту порушених, невизнаних чи оспорених прав позивача.

Велика Палата Верховного Суду зауважувала, що сама по собі державна реєстрація не є окремою підставою набуття особою права власності, а є офіційним засвідченням державою набуття особою права власності (п.123 постанови Великої Палати Верховного Суду від 21 грудня 2022 р. у справі № 914/2350/18).

У цій справі жодна із сторін не оспорує наявності в іншій права на відповідні об'єкти як такі. Водночас земельна ділянка, якою користується відповідач, не сформована та не виділена у власність у встановленому законом порядку, отже належним способом захисту прав позивача на належну йому на праві власності земельну ділянку є усунення перешкод у користуванні нею в разі виникнення таких перешкод.

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/132164216*

Інформація про можливі правопорушення посадовців у колективному зверненні до державних органів не є поширенням недостовірної інформації про них

26 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 332/2759/23 залишив без задоволення касаційні скарги осіб у справі про захист честі, гідності та ділової репутації.

Посадові особи Держпродспоживслужби в Запорізькій області позивалися до ГО, двох підприємств та асоціації, заявляючи, що на вебсайті ГО було опубліковано статтю та матеріали, у яких зазначено, що вони нібито вимагали хабарі за видачу дозвільних документів для експорту продукції.

Наполягали, що у публікаціях було поширено твердження про їх корупційну діяльність, зокрема фотографію одного з них із написом «Хабарник». Стверджували, що інформація є неправдивою, оскільки немає судових рішень, які доводять їхню винуватість у корупції або одержанні неправомірної вигоди.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, визнав поширену на сайті ГО інформацію та поширену у заяві, направленій підприємствами до ГО та державних органів, недостовірною та такою, що порушує честь, гідність і ділову репутацію позивачів, зобов'язав спростувати ці відомості шляхом публікації інформації про рішення суду та повного тексту його резолютивної частини, а також розмістити фото позивача без образливого напису.

Суд зазначив, що поширені твердження є фактичними, стверджувальними та містять звинувачення у кримінальному правопорушенні, яке щодо позивачів не доведено, а кримінальне провадження не стосується їх особисто. Інформація має негативний характер і принижує їхню честь і репутацію. Водночас суд відмовив у зобов'язанні юридичних осіб відкликати заяву, послану на гарантію права на звернення, передбачену ст. 40 Конституції України.

Апеляційний суд рішення скасував, ухвалив нове, яким у задоволенні позову відмовив, вказавши, зокрема, те, що інформація, викладена у колективному зверненні відповідачів, не може вважатися недостовірною, оскільки вона підлягає перевірці у встановленому законом порядку в межах кримінального провадження, відкритого на підставі наведених у зверненні обставин.

Крім того, позивачі не довели, які саме їх права порушено, не підтвердили зловмисного наміру відповідачів чи завдання шкоди їх немайновим благам, а також не подали належних доказів недостовірності інформації.

Верховний суд, розглянувши касаційні скарги позивачів, погодився з висновками апеляційного суду з огляду на те, що межа допустимої критики щодо публічної особи значно ширша, ніж щодо пересічного громадянина.

Публічні особи відкриті для посиленої уваги суспільства та повинні виявляти більшу терпимість до критики, сагири й провокацій. Поширення інформації, яку позивачі вважають недостовірною та такою, що принижує їх честь, гідність і ділову репутацію, у публікації на сайті ГО та одночасне направлення колективного звернення до правоохоронних та контролюючих органів з метою перевірки можливих корупційних правопорушень саме по собі не є підставою для її спростування. Апеляційний суд встановив, що ГО та інші заявники, припускаючи можливий склад злочину в діях позивачів, звернулися до ком-

петентних органів із проханням перевірити ці відомості. Копії звернення були направлені також до вищих державних інституцій.

Відповідно до ст. 40 Конституції України та ст. 1 Закону «Про звернення громадян» кожен має право звертатися до органів влади з заявами чи скаргами, а ці органи зобов'язані їх розглядати та реагувати. Звернення особи до компетентного органу

з інформацією, яка згодом не підтвердилася, саме по собі не є поширенням недостовірної інформації, а є реалізацією конституційного права на звернення, передбаченого ст. 40 Конституції України.

Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/132164195

Найважливіші нормативно-правові акти за два тижні

Родини загиблих поліцейських мають право на пільги, гарантії та компенсації за наявності відповідного посвідчення

19.12.2025 р. Верховна Рада прийняла Закон щодо особливостей соціального захисту членів сім'ї поліцейського, який під час виконання службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням завдань і повноважень поліції, загинув (помер) чи визнаний судом безвісно відсутнім або зник безвісти за особливих обставин (законопроект № 13649).

Новою ст. 93-1 Закону України «Про Національну поліцію» визначено особливості соціального захисту членів сім'ї поліцейського, який під час виконання службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням завдань і повноважень поліції, загинув (помер) чи визнаний судом безвісно відсутнім або зник безвісти за особливих обставин.

Так, члени сім'ї поліцейського, який під час виконання службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням завдань і повноважень поліції, загинув (помер) чи визнаний судом безвісно відсутнім або зник безвісти за особливих обставин, користуються пільгами, гарантіями та компенсаціями, установленими для них цим Законом, за наявності в них посвідчення, що підтверджує їх відповідний статус. Форма, порядок видачі та анулювання посвідчення члена сім'ї поліцейського, який під час виконання службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням завдань і повноважень поліції, загинув (помер) чи визнаний судом безвісно відсутнім або зник безвісти за особливих обставин, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Внесено зміни й до ст. 95, 103 цього Закону.

13 видів порушень академічної доброчесності

22.12.2025 р. Верховна Рада прийняла Закон (законопроект № 10392), який визначає основні принципи і правила академічної доброчесності, правові та організаційні механізми її формування та забезпечення, основні ознаки і види порушень академічної доброчесності та заходи реагування на такі порушення.

Зокрема встановлюється принцип презумпції академічної доброчесності та визначаються такі види порушень академічної доброчесності:

- 1) відчуження авторства;
- 2) академічний плагіат;
- 3) приписування авторства;
- 4) самоплагіат;
- 5) фабрикація;
- 6) фальсифікація;
- 7) недоброчесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом;
- 8) недоброчесне оцінювання;
- 9) несамостійне виконання завдання;
- 10) недозволена допомога;
- 11) академічний саботаж;
- 12) схиляння до порушення академічної доброчесності;
- 13) інституційні порушення академічної доброчесності.

До того ж передбачається, що у разі використання в академічному творі об'єкта, згенерованого штучним інтелектом, автор повинен повідомити про це в такому творі із зазначенням методики генерування та/або посилання на відповідну комп'ютерну програму чи її опис згідно з вимогами щодо оформлення та/або оприлюднення відповідних академічних творів, визначених відповідним суб'єктом академічної діяльності.

90 днів додаткової відпустки для всіх звільнених з полону військових

22.12.2025 р. Верховна Рада прийняла Закон щодо реалізації права на відпустку звільненим з полону військовослужбовцям (законопроект № 14092).

Новою редакцією п. 23 ст. 10-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» визначено, що військовослужбовцям після їх звільнення з полону за їх бажанням надається додаткова відпустка із збереженням грошового забезпечення тривалістю 90 календарних днів без поділу на частини.

Відкликання з додаткової відпустки після звільнення військовослужбовця з полону допускається виключно за його згодою.

Чинна редакція п. 23 ст. 10-1 цього Закону містить виняток — окрім військовослужбовців, які висловили бажання звільнитися з військової служби після звільнення з полону.

Закон, який набирає чинності через один місяць з дня, наступного за днем його опублікування, направлено на підпис Президенту України.

Безоплатна передача земельних ділянок захисникам під час війни

22.12.2025 р. Верховна Рада прийняла за основу проект Закону щодо забезпечення реалізації права учасників бойових дій та сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України при відведенні їм земельних ділянок за рахунок земель державної і комунальної власності № 10027.

Змінами до Земельного кодексу України, зокрема запропоновано не поширювати положення пп. 5 п. 27 розд. X «Перехідні положення» цього Кодексу на безоплатну передачу земельних ділянок у приватну власність учасникам бойових дій з числа осіб, статус учасника бойових дій яким надано відповідно до п. 19-25 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та сім'ям загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України.

Крім того, зміною до п. 14 ч. 1 ст. 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» передбачено надати учасникам бойових дій такі пільги – першочергове одержання безоплатно у власність земельної ділянки із земель державної або комунальної власності для ведення садівництва і городництва, ведення особистого селянського господарства, будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибної ділянки) (насамперед учасникам бойових дій з числа осіб, статус учасника бойових дій яким надано відповідно до п. 19-25 ч. 1 ст. 6 цього Закону).

Заборону ввезення товарів з рф подовжено ще на рік

30.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1147» від 24 грудня 2025 р. № 1707, якою продовжено на рік, до 31 грудня 2026 р. (включно), заборону ввезення на митну територію України:

– товарів, що походять з російської федерації, за переліком згідно з додатком;

– у митному режимі імпорту та митному режимі тимчасового ввезення з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами вагонів за кодами згідно з УКТЗЕД 8606 30 00 00, 8606 91 80 00, 8606 92 00 00, які з 20 лютого 2014 р. зареєстровані/взяті на облік (були зареєстровані/взяті на облік) за резидентами російської федерації.

Е-декларування права на промислове рибальство та дослідний вилов

30.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2025 р. № 1695, якою визначено механізм реалізації експериментального проекту щодо декларування права на промислове рибальство та дослідний вилов в електронній формі.

Декларування права на промислове рибальство та дослідний вилов в електронній формі є електронною публічною послугою, яка надається засобами компонента Єдиної державної електронної системи та/або Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (у разі наявності технічної можливості).

Суб'єкти рибного господарства для здійснення промислового рибальства, дослідного вилову декларують право на

промислове рибальство та/або дослідний вилов шляхом подання декларації щороку до 1 листопада для отримання права на укладення договору на право спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) (для здійснення промислового рибальства, дослідного вилову), предметом яких є реалізація розподілених квот добування (вилову) водних біоресурсів, відповідно до встановлених лімітів спеціального використання водних біоресурсів на наступний календарний рік та уточнюючої декларації - до дня подання заяви про одержання дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) (для здійснення промислового рибальства, дослідного вилову).

Дія затвердженого Порядку поширюється на всіх суб'єктів рибного господарства незалежно від форми власності, які планують здійснювати або здійснюють промислове рибальство, дослідний вилов і зобов'язані задекларувати право на промислове рибальство та/або дослідний вилов.

Експериментальний проект реалізовуватиметься протягом двох років з дня набрання чинності цією постановою.

Подання на компенсації за розмінування сільгоспземель формуватимуть щомісяця до 25 числа

30.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до пункту 11 Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення компенсації витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення» від 23 грудня 2025 р. № 1696.

Зміною до абз. 1 п. 11 Порядку, затвердженого постановою від 12 березня 2024 р. № 284, цифри «15» замінено цифрами «25».

Таким чином, Центр на підставі договорів та інформації, отриманих від уповноважених банків, щомісяця до 25 числа формує подання щодо здійснення компенсації в межах помісячних планів асигнувань загального та спеціального фондів державного бюджету з урахуванням відповідних фактичних надходжень до спеціального фонду державного бюджету за формою згідно з додатком 2, в якому зазначаються кількість сільськогосподарських товаровиробників, виробників сільськогосподарської продукції та обсяг компенсації, що підлягає перерахуванню, у розмірі вартості послуг з розмінування земельних ділянок сільськогосподарського призначення, зазначеної у договорі, та надсилає його до Мінекономіки з використанням системи електронної взаємодії органів виконавчої влади.

Застосування Національного переліку відходів відклали ще на рік

29.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2025 р. № 1711, якою встановлено, що для цілей оподаткування Національний перелік відходів та Порядок класифікації відходів застосовуються з 1 січня 2027 р.

Зміну внесено до п. 2 постанови Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2023 р. № 1102.

До змін було – до 1 січня 2026 р., а в 2024 році постановою КМУ № 1247 початок застосування Національного переліку відходів та Порядку класифікації відходів уже відкладався на рік.

ВИДАВНИЦТВО «ЮРІНКОВІ ІНТЕР» ПРОПОНУЄ: ЩОДО МОВИ ПРАВНИЧОЇ

Щодо мови правничої: підручник / Сергій Головатий, доктор юридичних наук, член-кореспондент Національної академії правових наук України. Київ: Наш формат, 2024. 1016 + 32 стр. (вклейка)
ISBN 978-617-8277-77-2

Ця книга – про українську правничу мову, яка зазнала глибокого змосковщення, особливо від кінця 20-х років ХХ ст. за тотальної советизації всіх сфер життя українців. Советизація поняття «право» через нашарування на нього ідеології «червоного», «революційного» та «радянського» спричинила спотворення смислів і знищення сутності ключових понять і явищ у царині права, що їх в українській мові досі позначають за московськими моделями як правова держава, правовий закон, правова норма, правова система, правова наука, правова позиція тощо.

Приймаються замовлення.

nashformat.ua

Тел.: (063) 242-27-04 / (067) 247-57-37 / (099) 710-75-57

ПЕРЕДПЛАТА НА 2026 РІК

Видавництво «Юрінком Прес» нагадує, що триває передплатна кампанія на 2026 рік на всі видання.

Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти в Україні,

а також безпосередньо у видавництві або онлайн на сайті yurincpress.com

Найменування (мовою оригіналу)	Періодичність	Мін. період передплати	Вартість		
			1 місяць	II півріччя	річна
21615 Юридичний вісник України (річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.			2 760 ⁰⁰
33787 Юридичний вісник України	1 раз на тижд.	1 міс.	280 ⁰⁰	1 680 ⁰⁰	3 360 ⁰⁰
74052 Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс.	1 міс.	399 ⁰⁰	2 394 ⁰⁰	4 788 ⁰⁰
01757 Юридична Україна	1 раз на міс.	1 міс.	221 ⁰⁰	1 326 ⁰⁰	2 653 ⁰⁰
08440 Комплект юриста «Елітний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України + Юридична Україна	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	880 ⁰⁰	5 280 ⁰⁰	10 560 ⁰⁰
22404 Комплект юриста «Загальний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	659 ⁰⁰	3 594 ⁰⁰	7 908 ⁰⁰
Електронні видання					
86342 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.	120 ⁰⁰	720 ⁰⁰	1 440 ⁰⁰
76352 Юридична Україна (електронний варіант)	1 раз на міс.	1 міс.	144 ⁰⁰	864 ⁰⁰	1 728 ⁰⁰
76589 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)					1 152 ⁰⁰
76351 Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на 2 міс.	2 міс.	180 ⁰⁰	540 ⁰⁰	1 080 ⁰⁰
76612 Комплект «Українське судочинство»: Юридичний вісник України + Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на 2 міс.)	2 міс.	300 ⁰⁰	1 260 ⁰⁰	2 520 ⁰⁰

Шановні передплатники!

Пропонуємо оформити річну передплату на наші періодичні видання:

«Бюлетень законодавства і юридичної практики України» – передплатний індекс **74052**, або комплекти юриста «Загальний» – **22404** та «Елітний» – **08440**.

Ми ж, у свою чергу, презентуємо передплатникам щоденник-довідник юриста на 2026 рік.

З приводу передплати звертайтеся за тел: 066-003-21-64 yurincm.print@gmail.com

☎ 066-003-21-64
📍 04209, Київ-209,
вул. Героїв Дніпра, 316
✉ www.yurincpress.com
yurincm.print@gmail.com
golovred@yurincm.kyiv.ua

Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій

За точність викладених фактів відповідає автор (рекламодавець)

Редакція зберігає за собою право редагувати, скорочувати надіслані матеріали та змінювати їхні назви
Прохання до авторів: додавати до надісланих матеріалів особисте фото
Редакція веде листування з читачами тільки на сторінках газети
Номер набрано і зверстано у комп'ютерному центрі видавничої організації «Юрінком Прес»
Передрук матеріалів виключно з посиланням на «ЮВ»

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 7992 від 15.11.23 року

- Ідентифікатор медіа R30-02607
- Передплата в усіх відділеннях зв'язку
- Передплатний індекс 21615
- Загальний місячний наклад – 20 000
- Друк: ТОВ «Про Формат» м. Київ, вул. Кирилівська, 86
- Замовлення №
- Підписано до друку 26.2.2026 р.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ISSN 1992-9277

4 1820283 1070042

МІЖНАРОДНА КОРУПЦІЯ ДЖО БАЙДЕНА ТА МОЯ БОРОТЬБА ЯК ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Віктор Шокін. Міжнародна корупція Джо Байдена та моя боротьба як Генерального прокурора незалежної України.

Київ: Юрінком Прес, 2025. 260 с.

ISBN 978-617-8498-05-4

Це біографічна книга, написана Генеральним прокурором України Віктором Шокіним (2015-2016 рр.) про службовий шлях, складну слідчу роботу, життєві ризики і небезпеки та про пошук справедливості. Значна частина книги присвячена історії міжнародної корупції Віце-президента США Джозефа Байдена в 2014-2016 рр., яку розслідував автор. На його думку, злочини та правопорушення високопосадовця США на території України передусім пов'язані з діяльністю його сина Гантера на посаді Ради директорів української компанії «Бурісма». Автор відкриває завісу над політичною та особистою складовими взаємин українського Президента та його найближчих соратників й віце-президента США періоду 2015-2016 рр.

Книга наповнена державними та офіційними документами, листами посадовців вищого рівня, судовими позовами та рішеннями судів, які доводять позицію автора книги.

Переважна більшість документів публікуються вперше.

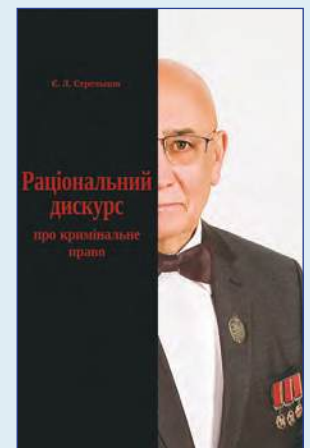
РАЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРС ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Є. Л. Стрельцов **Раціональний дискурс про кримінальне право:** монографія.

Юрінком Прес, 2024. 468 с.

ISBN 978-617-8498-00-9

У книзі систематизовані публікації, в яких досліджується проблема сучасного розвитку кримінального права і які були оприлюднені (надруковані) протягом останніх років у «Юридичному віснику України». Тому видання буде корисним для законотворців та їх консультантів, науковців, практиків, викладачів, докторантів й аспірантів, здобувачів вищої освіти.

МІЙ ПОГЛЯД НА ПРАВО

П. П. Пацурківський **Мій погляд на право:** збірник наукових праць.

Юрінком Прес, 2024. 280 с.

ISBN 978-617-8498-01-6

Книга є зібранням жанрово неоднорідних наукових досліджень автором невловимого феномену природи права. До неї увійшли його конкурсні роботи, статті в наукових фахових виданнях України з юридичних наук, матеріали та тези міжнародних наукових конференцій, публіцистичні розвідки в тижневику «Юридичний вісник України». Видання розраховане передусім на студентів, аспірантів, інших молодих правників, на кого історія вже поклала відповідальність за прийдешнє України, а також на осіб, для яких дослідження феномену права стало професією.

Приймаються замовлення.
E-mail: info@yurincompress.com
Тел.: +38 (066) 003-21-65

ВИДАВНИЦТВО «ЮРІНКОМ ПРЕС» ПРОПОНУЄ:

ПЕРЕДПЛАТА НА 2026 РІК

ЮРИДИЧНА УКРАЇНА

Період передплати	Вартість
1 місяць	221 грн
півріччя	1326 грн

Передплатний індекс 01757
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Період передплати	Вартість
на 3 місяці	270 грн
на рік	1080 грн

Передплатний індекс 76351
Періодичність виходу — 4 рази на рік

БЮЛЕТЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА І ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ

Період передплати	Вартість
на 1 місяць	399 грн
на рік	4788 грн

Передплатний індекс 74052
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ПЕРЕДПЛАТА

сайт: yurincompress.com
pressa.yurincom.com

Довідка за тел: +38 (66) 003-21-64,
+38 (66) 003-21-65

e-mail: jukr@yurincom.kiev.ua
info@yurincompress.com
pressa@yurincom.kiev.ua

